

European
Commission

Mreža neodvisnih
strokovnjakov EU za
področje socialne
vključenosti

Vlaganje v otroke – izhod iz kroga
prikrajšanosti

Študija nacionalnih politik

Slovenija

To publikacijo je za Evropsko komisijo pripravil

© Ilustracija na naslovnici: Evropska unija

Niti Evropska komisija niti osebe, ki jo zastopajo, niso odgovorne za uporabo katere koli informacije iz te publikacije.

Izražena mnenja so avtoričina in se jih ne sme razumeti kot uradno stališče Evropske komisije ali države članice.

Več informacij o Mreži neodvisnih strokovnjakov je na voljo na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1025&langId=en>

© Evropska unija, 2014
Reproduciranje je dovoljeno ob navedbi vira.

Vlaganje v otroke – izhod iz kroga
prikrajšanosti

Študija nacionalnih politik

NADA STROPNIK
INŠTITUT ZA EKONOMSKA RAZISKOVANJA,
LJUBLJANA

NACIONALNO POROČILO - SLOVENIJA

Vsebina

Vsebina	5
Povzetek	7
1. Splošni pristop in vodenje politik	10
1.1. Politični okvir, vodenje politik in spremljanje	10
1.2. Otrokove pravice in udeležba otrok	11
1.3. Politike za otroke in družine.....	11
1.4. Učinek politik, vpeljanih kot odgovor na krizo, na otroke	12
2. Dostop do zadostnih sredstev	14
2.1. Politike, ki podpirajo udeležbo staršev na trgu dela	14
2.1.1. Udeležba mater na trgu dela	14
2.1.2. Porodniški dopust	14
2.1.3. Drugi ukrepi politike trga dela s ciljem usklajevanja dela in starševstva	15
2.1.4. Predšolska vzgoja	18
2.2. Politike, ki zagotavljajo ustrezno življenjsko raven	18
2.2.1. Tveganje revščine otrok in materialna prikrajšanost.....	18
2.2.2. Politike.....	19
3. Dostop do kakovostnih storitev po sprejemljivi ceni	22
3.1. Predšolska vzgoja in nadaljnje izobraževanje	22
3.2 Zdravstveno varstvo.....	24
3.3. Stanovanja.....	25
3.4. Alternativna nega.....	26
4. Pozornost, ki se v evropskem semestru namenja revščini in socialni izključenosti otrok.....	28
5. Uporaba relevantnih finančnih instrumentov EU	29
Literatura in viri	33

Povzetek¹

Na splošno sta pristop k socialni izključenosti otrok v Sloveniji in vodenje politik na tem področju zadovoljiva. Že desetletja ima Slovenija dobro razvito družinsko politiko, katere cilj je horizontalna prerazporeditev dohodkov v korist družin z otroki, omogočanje usklajevanja poklicnih in družinskih obveznosti ter zagotavljanje enakih možnosti spolov. Ureditev porodniškega dopusta² in predšolske vzgoje omogoča staršem enakopravno usklajevanje dela in starševske vloge. Politike, ki podpirajo udeležbo staršev na trgu dela, zagotavljajo, da se staršem delo splača. Prispevajo tudi k zaposljivosti in zaposlenosti staršev samohranilcev in (praviloma) mater v dvostarševskih družinah, s čimer se omogoča njihova ponovna vključitev na trg dela po starševskem dopustu. Tudi delovno okolje največkrat podpira osebe z družinskimi obveznostmi.

Stopnja zaposlenosti žensk v Sloveniji je visoka, tako da družina praviloma prejema dva dohodka. Ženske ostajajo aktivne na trgu dela tudi v času, ko so v družini majhni otroci. Običajno delajo s polnim delovnim časom, kar jim omogočajo različni ukrepi družinske politike in politike trga dela. V času več kot leto dni trajajočega porodniškega dopusta starši prejemajo polno nadomestilo plače, zato družine po rojstvu otroka ne utrpijo padca dohodka. Poleg tega precejšen del stroškov otroka pokrijejo neposredni in posredni transferji iz javnih virov.

Denarnih transferjev družinam z otroki je več, od denarne socialne pomoči do pomoči ob rojstvu otroka, starševskega dodatka (za starše, ki niso upravičeni do porodniškega dopusta in nadomestila), otroškega dodatka in dodatka za veliko družino. Nekaj pravic je v zvezi z izobraževanjem (brezplačni učbeniki, subvencioniran prevoz v šolo, subvencionirana šolska prehrana, štipendije itd.). Elemente družinske politike najdemo tudi v davčni in stanovanjski politiki. Nekateri ukrepi družinske politike so namenjeni ali prilagojeni družinam z otroki, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljeni dohodek, itd.). Poleg tega so nekateri ukrepi politik usmerjeni v otroke z večjimi tveganji zaradi več različnih oblik prikrajšanosti (kot so romski otroci).

Varčevalni ukrepi, vpeljeni junija 2012, niso prizadeli revnih in socialno izključenih družin ali pa družin z visokim tveganjem revščine ali socialne izključenosti. Najbolj ranljivi otroci (družine z otroki) so bili izvzeti iz znižanja pravic (družinskih prejemkov, subvencije predšolske vzgoje in državnih štipendij). Največje breme negativnega učinka je padlo na posameznike in družine s srednje visokimi (a v absolutnem znesku komaj zadostnim) dohodki. Varčevalni ukrepi bodo veljali do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, kar je lahko tudi desetletje. Zato bodo morda imeli dolgoročen učinek na družinske proračune in še zlasti na materialno prikrajšanost družin.

Ukrepi družinske politike ohranjajo tveganje revščine za otroke v Sloveniji na eni od najnižjih ravni v Evropski uniji. Delovna intenzivnost gospodinjstev ima znaten vpliv na tveganje revščine. V Sloveniji revščina otrok ni bila problematična, saj je bila do leta 2011 nižja od povprečne za celotno prebivalstvo. Zaradi tega se revščine otrok ne omenja v Nacionalnih reformnih programih (NRP) 2012-2013 (VRS 2012) in 2013-2014 (VRS 2013). Ta dokumenta vsebujeta varčevalne ukrepe, katerih cilj ni doseganje nacionalnega cilja na področje revščine in socialne vključenosti do leta 2020, temveč bodo imeli nasproten (neugoden) učinek na socialno vključenost.

¹ Bralci naj se zavedajo, da je bilo to poročilo dokončano septembra 2013 in da torej ne vključuje analize kasnejših podatkov ali sprememb v politikah.

² Termin "porodniški dopust" zaobjema materinski, očetovski in starševski dopust, tj. ves dopust v zvezi z rojstvom otroka.

Zadnji podatki kažejo, da je v letu 2011 stopnja tveganja revščine otrok (14,7%; Eurostat) prvič preseгла stopnjo za celotno prebivalstvo (13,6%) (Intihar 2012). Povečanje stopnje revščine otrok v letih 2010 in 2011 kaže na potrebo po spremembi ureditve socialnih transferjev. Januarja 2012 sta se začela uporabljati dva zakona, ki urejata to področje. Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010) je zvišal minimalni dohodek, medtem ko je Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) - ki ureja socialne transferje, ki se ne financirajo iz prispevkov za socialno varstvo - povečal ciljno usmerjenost socialnih transferjev in subvencij in posledično zmanjšal število družin, ki prejemajo družinske transferje. Predloga sprememb teh zakonov (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2013; Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih 2013) sta bila v javni razpravi do 19. avgusta 2013, a bosta imela le omejen pozitiven učinek.

Predšolska vzgoja je v Sloveniji dobro urejena in organizirana. Široko je dostopna in zaradi zelo visoke subvencije tudi cenovno sprejemljiva. To na eni strani omogoča zaposlovanje mater, na drugi strani pa plačila staršev niso preveliko breme za družinske proračune.

Vsi otroci v Sloveniji, ki so mlajši od 18 let (in do 26. leta, če se redno šolajo), so pokriti z obveznim (osnovnim) in dodatnim zdravstvenim zavarovanjem. Zdravstvene zmogljivosti - tako na osnovni kot tudi bolnišnični ravni - so dokaj enakomerno razporejene in dostopne vsem v Sloveniji (MDDSZ 2008: 66). Kljub temu obstaja manjše število otrok, ki niso zdravstveno zavarovani.

Po podatkih popisa prebivalstva leta 2011 je 81% prebivalcev Slovenije živelo v lastniških stanovanjih, tj. v stanovanjih, ki so bila last vsaj enega člana gospodinjstva v takem stanovanju (Dolenc et al. 2013: 44). To pomembno zmanjšuje stanovanjski problem v Sloveniji. Težava je v tem, da družine z otroki morajo čakati na nezadostna socialna stanovanja, ugodna stanovanjska posojila pa so redka. Zaradi pomanjkanja neprofitnih stanovanj je subvencija stanarine (odvisna od dohodka) na voljo tudi tistim, ki stanovanje najemajo po tržni ceni.

Rejništvo ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Število rejniških družin vseeno ne zadovoljuje povpraševanja po tej obliki alternativne vzgoje in varstva.

Najpomembnejši projekt na področju izobraževanja Romov - vključitev romskih pomočnikov v osnovne šole - sofinancira Evropski socialni sklad. Slad za evropsko pomoč najbolj ogroženim od leta 2006 zagotavlja hrano in denarna sredstva tistim, ki trpijo največje pomanjkanje. Evropski ukrep povračil za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov šolskim ustanovam se v Sloveniji izvaja od šolskega leta 2004/2005. Toda pri izvajanju se pojavljata resni oviri: a) administrativni stroški izvajanja ukrepa močno presegajo koristi v obliki nižje cene šolskih obrokov; in b) omejitev namenov, za katere je dovoljeno v šolskih obrokih uporabiti sofinancirano mleko in mlečne izdelke. Evropski ukrep razdeljevanja sadja v šolah je bil v Sloveniji uveden v šolskem letu 2009/2010. Primerjava situacije na začetku in koncu šolskega leta, ki so jo izvedli neodvisni ocenjevalci (Lesnik et al. 2011), je ugotovila pomembne pozitivne premike v stališčih do uživanja sadja, poznavanju zdravih prehranskih navad in pogostosti uživanja sadja, še ugodnejše pa so bile spremembe v zvezi z uživanjem zelenjave.

Po naši oceni so najnujnejše naloge pri izvajanju Priporočil Evropske komisije glede vlaganj v otroke (EK 2013) v Sloveniji naslednje:

- vključitev vprašanja revščine in socialne izključenosti otrok v relevantne strateške dokumente in akcijske načrte;
- precejšnje izboljšanje dostopa do ustreznih socialnih stanovanj za družine z otroki; in

-
- precejšnje povečanje deleža romskih otrok, ki obiskujejo programe predšolske vzgoje.

1. Splošni pristop in vodenje politik³

1.1. Politični okvir, vodenje politik in spremljanje

Na splošno je okvir, ki ga predstavljajo politike na področju zmanjševanja revščine in socialne izključenosti otrok ter povečanja blaginje otrok v Sloveniji, razmeroma dober. Leta 1991 se je področje družinskih zadev organizacijsko osamosvojilo znotraj pristojnega ministrstva, leta 1993 pa je bila sprejeta Resolucija o temeljnih oblikovanju družinske politike v Republiki Sloveniji (1993).

Program za otroke in mladino 2006-2016 je bil sprejet leta 2006 z namenom "s široko družbeno razpravo (...) opredeliti vizijo prihodnosti slovenskih otrok in mladine ter oblikovati usmeritve in ukrepe za njeno uresničitev" (Program... 2006: 3). Sestoji se iz desetih programskih področij, ki so v pristojnosti naslednjih politik: zdravstvene, družinske, vzgojno-izobraževalne in socialne politike, politike posebne družbene skrbi, zaščite pred zanemarjanjem, nasiljem in zlorabo, politike zaščite pred drogami, politike prostočasnih aktivnosti ter prostorske in kulturne politike. Otroška opazovalnica (enota Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo) je zadolžena za spremljanje ciljev Programa, kar je podlaga za opredelitev prednostnih področij za ukrepanje. Predvideni so dveletni akcijski načrti, toda do sedaj je bil sprejet le eden, in sicer za obdobje 2009-2010 (Eurydice 2009).⁴ Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo je izvajanje tega načrta ocenilo leta 2012 (IRSSV 2012).⁵

Predlog Resolucije o nacionalnem programu za mladino 2013-2022 (Resolucija o nacionalnem programu za mladino... 2013)⁶ je v skupščinskem postopku.⁷ Zajeta so različna področja kot, na primer, izobraževanje in usposabljanje, zaposlovanje in podjetništvo, zdravje in dobro počutje itd.

Nacionalni program socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva... 2013), sprejet aprila 2013, med drugim vsebuje programe za otroke in mladoletnike, prikrajšane za primerno družinsko življenje, programe za otroke in mladoletnike z vedenjskimi motnjami, kot tudi psihosocialno pomoč otrokom, odraslim in družinam. Med cilji Programa je tudi preprečevanje medgeneracijskega prenosa revščine in revščine otrok ter zagotavljanje socialne vključenosti otrok.

Za oblikovanje, izvajanje in usklajevanje družinske politike ter vključitev interesov otrok in otrokovih pravic v vse relevantne politike je znotraj Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti zadolžen Direktorat za družino. Ministrstvo ima dva posvetovalna organa: Strokovni svet za družino in Strokovni svet za socialno varstvo. Člani obeh svetov so strokovnjaki (raziskovalci ter predstavniki nevladnih organizacij in različnih ustanov), ki obravnavajo strokovne podlage za sprejem zakonodaje in sistemskih ukrepov ter predloge pravnih in strateških aktov. Poleg tega dajejo svoje strokovno mnenje o vprašanjih, ki jih izpostavi ministrstvo.

³ Bralci naj se zavedajo, da je bilo to poročilo dokončano septembra 2013 in da torej ne vključuje analize kasnejših podatkov ali sprememb v politikah.

⁴ Komisijo Združenih narodov (ZN) za pravice otrok skrbi, ker ni tekočega akcijskega načrta, ki bi omogočil učinkovito izvajanje Programa. Opozarja tudi, da mora biti Program podprt z zadostnimi človeškimi, tehničnimi in finančnimi viri (ZN 2013: 3).

⁵ Na žalost, te evalvacije ni na domači strani Inštituta.

⁶ Mladostniki so opredeljeni kot osebe, stare 15-29 let.

⁷ Resolucija je bila sprejeta oktobra 2013, tj. po dokončanju angleške inačice tega poročila.

Otroška opazovalnica je bila ustanovljena leta 2004 za spremljanje položaja otrok v Sloveniji. Razvila je spletno bazo osnovnih kazalnikov, ki omogočajo vpogled v življenje otrok.⁸

Vladna redno sodeluje z nevladnimi organizacijami in letno objavlja razpise za financiranje njihovih programov. Nevladne organizacije so pomembni izvajalci storitev in vir strokovnjakov, tako pri izvajanju programov za družine in otroke kot tudi pri pripravi pomembnih dokumentov, kot je nacionalni Program za otroke in mladino (MDDSZEM 2013).

1.2. Otrokove pravice in udeležba otrok

V uradu Varuha človekovih pravic je bil leta 2002 ustanovljena posebna skupina, ki varuje pravice otrok in mladih, vodi pa jo namestnik Varuha (VČP 2013). Toda do sedaj je bilo namestniku Varuha poslano le majhno število prošenj. Zagovornik – glas otroka je bil ustanovljen leta 2007 kot dveletni pilotni projekt s ciljem razvijanja modela programa za Zagovornika otrokovih pravic, ki bi ga lahko vključili v formalni pravni sistem in s tem zagotovili izvajanje zagovorništva otrokovih pravic na državni ravni (VČP). Vodja projekta in glavni koordinator je oseba v uradu Varuha. Ob obravnavi Posebnega poročila Varuha človekovih pravic Zagovornik – glas otroka (maja 2013) je Državni zbor sprejel Priporočilo Vladi Slovenije, da »pripravi poseben zakon, ki bo zagovorništvo otrok institucionaliziral samostojni in neodvisni pravni osebi« (Priporočilo... 2013).⁹

Državni zbor je priporočil, da se do takrat podaljša projekt Zagovornik – glas otroka (Priporočilo... 2013).

Komisijo ZN za pravice otrok skrbi, da se pravica otroka, biti zaslišan v pravnih postopkih in postopkih na centrih za socialno delo, v praksi ne izvaja na ustrezen način. Zato je Sloveniji priporočila, naj zagotovi, da bodo sodišča dala ustrezno težo mnenju prizadetih otrok (ZN 2013: 7).

V Sloveniji imamo otroške parlamente, katerih cilj je spodbujati otroke k izražanju svojih lastnih mnenj v demokratskem postopku (ZN 2013: 7). Toda Komisijo ZN za pravice otrok je zaskrbljena, ker projekt otroškega parlamenta vodi civilna družba in se zato zanj ne zagotavlja ustrezne podpore (predvsem finančne), ki bi omogočila vzdržnost projekta (ZN 2013: 7).

1.3. Politike za otroke in družine

Slovenija ima razmeroma dobro razvito družinsko politiko, katere cilj je horizontalna prerazporeditev dohodkov v korist družin z otroki, omogočanje usklajevanja poklicnih in družinskih obveznosti ter zagotavljanje enakih možnosti spolov. Razmerje med univerzalnimi in ciljno naravnanimi politikami je precej dobro (glej poglavje 2.2.2). Za subvencije programov predšolske vzgoje velja načelo progresivnega univerzalizma. Denarnih transferjev družinam z otroki je več, od denarne socialne pomoči do pomoči

⁸ Komisija Združenih narodov za pravice otrok meni, da podatki niso podrobni - tako glede področij, ki jih zajema Konvencija o pravicah otrok kot tudi po starosti, spolu, geografskih enotah, socialno-ekonomskih značilnostih itd. - v tolikšni meri da bi omogočali opredelitev vseh vidikov položaja otrok in služili kot vodilo pri oblikovanju programov (ZN 2013: 4).

⁹ Komisija ZN za pravice otrok priporoča Sloveniji uvedbo namestnika Varuha človekovih pravic z ustreznimi človeškimi, tehničnimi in finančnimi viri za učinkovito izvajanje načrtovanih nalog (ZN 2013: 4). Nadalje priporoča izboljšanje dostopa otrok do namestnika Varuha ter obravnavanje pritožb otrok z občutkom za otroka in hitro (...), izvedbo programov za zvišanje zavesti otrok o njihovi pravici, da se s svojimi pritožbami neposredno obrnejo na namestnika Varuha, ter zagotavljanje dostopnih, enostavnih in do otroka prijaznih postopkov (ZN 2013: 4).

ob rojstvu otroka, starševskega dodatka (za starše, ki niso upravičeni do porodniškega dopusta in nadomestila), otroškega dodatka in dodatka za veliko družino. Med najpomembnejšimi ukrepi, ki omogočajo usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti ter enake možnosti spolov, so porodniški dopust in nadomestilo, politika trga dela, ki omogoča zaposlenost staršev z majhnimi otroki, ter subvencionirana predšolska vzgoja. Najdaljše možno obdobje neprekinjenega dopusta po rojstvu otroka je okrog 14 mesecev, medtem ko dopust s polnim nadomestilom plače traja nekaj dlje kot 11 mesecev. Pravica do vključenosti v dnevne programe vrtcev velja od konca porodniškega dopusta, tako da ni časovnega presledka, v katerem ne bi bilo poskrbljeno za nego in varstvo otrok.

Nekaj pravic je v zvezi z izobraževanjem (brezplačni učbeniki, subvencioniran prevoz v šolo, subvencionirana šolska prehrana, štipendije itd.). Elemente družinske politike najdemo tudi v davčni in stanovanjski politiki. Nekateri ukrepi družinske politike so namenjeni ali prilagojeni družinam z otroki, ki potrebujejo posebno nego in varstvo (dodatek za nego otroka, delno plačilo za izgubljeni dohodek, itd.). Slovenija je ena od petih držav Evropske unije (EU) z ustavami, ki vsebujejo protidiskriminacijska določila ali določila glede enake obravnave, ki se nanašajo na invalide (Latimier in Šiška 2011: 28). Nekateri ukrepi politik so usmerjeni v otroke z večjimi tveganji zaradi več različnih oblik prikrajšanosti. Politike, usmerjene v romske otroke, so v glavnem na področju izobraževanja. Strategija vzgoje in izobraževanja Romov je bila sprejeta leta 2004 in dopolnjena leta 2011 (MIŠ 2004 in 2011).¹⁰

1.4. Učinek politik, vpeljanih kot odgovor na krizo, na otroke

Do sredine leta 2012 so socialne posledice krize v Sloveniji občutile skoraj izključno brezposelne osebe in njihove družine. Intervencijski ukrepi so bili blagi, še zlasti v primerjavi z obsegom krize. Pomembni varčevalni ukrepi s skoraj takojšnjim in vnaprej neocenjenim socialnim učinkom, so v veljavi od junija 2012 (Zakon za uravnoteženje javnih financ 2012). Znižana je višina večine denarnih družinskih prejemkov, subvencij in nadomestil plače v času porodniškega dopusta, kot tudi meja dohodkov za upravičenost do prejemkov/subvencij.

Res je, da je že Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) - ki od januarja 2012 ureja socialne transferje, ki ne temeljijo na zavarovanju za socialno varnost - povečal ciljno naravnost socialnih transferjev in subvencij.¹¹ Ta zakon je enotno opredelil definiciji družinskega gospodinjstva in dohodka, ki se uporabljata pri ugotavljanju upravičenosti do različnih prejemkov in njihove višine. Poleg tega je določil vrstni red uveljavljanja socialnih transferjev: najprej otroški dodatki, nato pa denarna socialna pomoč in ostali transferji. Nekateri družine niso več upravičene do denarne socialne pomoči, potem ko se k njihovem dohodku prištejejo otroški dodatki. Še zlasti nesprejemljivo in nepravilno je to, da do otroškega dodatka niso nujno opravičeni otroci iz najbolj prikrajšanih družin: tistih, ki prejemajo denarno socialno pomoč.

Spremembe v slovenskih politikah, vključno varčevalne ukrepe, na splošno niso prizadele revnih in socialno izključenih družin ali pa družin z visokim tveganjem revščine ali socialne izključenosti. Družinski prejemki ter očetovsko in starševsko nadomestilo se niso spremenili za prejemnike z dohodkom na člana do vključno

¹⁰ Pozornost si zaslužita tudi dva projekta, ciljno naravnana na Rome: "Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje" (v letih 2008-2011 in 2011-2014) ter "Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti" (leta 2010) (ZN 2013: 2).

¹¹ Več informacij o učinku obeh zakonov je v poglavju 2.2.2.

42%/53%/64%¹² (odvisno od vrste prejema) povprečne slovenske plače. Največje breme negativnega učinka je padlo na družine s srednje visokimi dohodki. Celovita ocena posamičnih in skupnega učinka reforme socialnih transferjev in varčevalnih ukrepov – zlasti za družine z otroki – ni bila narejena. Groba ocena, v glavnem na podlagi spremembe števila upravičencev, je sprožila spremembe zakonske ureditve. Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o uveljavljanju... 2013), ki je bil v javni razpravi do 19. avgusta 2013,¹³ blaži vpliv dohodka in premoženja na upravičenost do transferjev ter zvišuje minimalni dohodek za otroke v družinah staršev samohranilcev. Posledično bo več oseb upravičenih do denarne socialne pomoči in družinskih prejemkov, nekateri pa bodo upravičeni do višjih transferjev. Nadaljnje izboljšave na podlagi grobih ocen neželenih posledic sedaj veljavnega zakona so obljubljene za leto 2014.

Na splošno sta pristop k socialni izključenosti otrok v Sloveniji in vodenje politik zadovoljiva in v skladu s tistimi, ki jih zagovarja Priporočilo Evropske komisije glede vlaganj v otroke (EK 2013). Vzpostavljene so redne in sistematične povezave med področji politik, ki so zelo pomembna za socialno vključenost otrok. Politike za otroke in pravice otrok so vpete v ključne politike in strateške dokumente (na primer Nacionalni program za otroke in mladino ter Nacionalni program socialnega varstva). Na načine, primerne njihovi starosti, se z otroki posvetuje glede relevantnih politik, ki vplivajo na njihovo življenje. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) je povzročil nekaj težav pri uresničevanju pravice do socialnih transferjev, zlasti z določitvijo vrstnega reda uveljavljanja pravic in definicijo dohodka in premoženja gospodinjstva, toda nekatere spremembe so že bile predlagane, druge pa so obljubljene za leto 2014.

---

¹² Leta 2012 je to v absolutnih zneskih znašalo 414,70/523,32/631,93 EUR (Podatkovni Portal SI-STAT).

¹³ Zakon je bil sprejet novembra 2013 (glej: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20133548>).

2. Dostop do zadostnih sredstev

2.1. Politike, ki podpirajo udeležbo staršev na trgu dela

2.1.1. Udeležba mater na trgu dela

Več kot šestdeset let je Slovenija država z visoko stopnjo zaposlenosti žensk. To ni le posledica poklicnih aspiracij žensk, temveč je tudi potreba, ki izhaja iz razmerja med plačami in življenjskimi stroški. Za dostojno življenjsko raven tri- ali štiričlanske družine sta še vedno potrebni dve plači, zato so ženske stimulirane, da vstopijo na trg dela in ga ne zapustijo po rojstvu otroka (Stropnik in Šircelj, 2008: 1034). Po starševskem dopustu velika večina žensk nadaljuje z delom za polni delovni čas. Leta 2012 je le 8,5% zaposlenih žensk, starih 25-49 let, delalo s krajšim delovnim časom (Eurostat 2013a).¹⁴ Leta 2009 je s polnim delovnim časom delalo tri četrtine staršev samohranilcev in samo 5% staršev samohranilcev ni bilo udeleženi na trgu dela (Chzhen in Bradshaw 2012: 491).

Leta 2012 je bila stopnja zaposlenosti žensk, starih 15-64 let in z otrokom, starim 0-6 let, 82,4% (Eurostat 2013b). Učinek starševstva na zaposlenost – opredeljen kot razlika v odstotnih točkah med stopnjama zaposlenosti brez prisotnosti kateregakoli otroka in ob prisotnosti otroka, starega 0-6 let – je celo negativen za ženske v Sloveniji, stare 20-49 let, kar je bil edini takšen primer v EU v letih 2008 in 2009. Leta 2009 je bila stopnja zaposlenosti žensk, starih 20-49 let, z otrokom, starim 0-6 let, 3,7 odstotne točke višja od stopnje zaposlenosti žensk, starih 20-49 let, a brez otrok (EK 2010a: 62). Poleg prej omenjenih razlogov je to, po našem mnenju, posledica še dveh dejavnikov: (1) nagnjenja k podaljšanju študija do konca dvajsetih let starosti, kar ženske ohranja zunaj trga dela, in (2) razpoložljivih in cenovno dostopnih storitev predšolske vzgoje otrok po 11. mesecu starosti (Stropnik 2011a).

Učinek delovne intenzivnosti gospodinjstva¹⁵ na tveganje revščine je zelo velik. Na primer, leta 2011 je bilo v Sloveniji tveganje revščine za gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom in zelo visoko delovno intenzivnostjo (0.85-1) 3,5%, za gospodinjstva s srednje visoko delovno intenzivnostjo (0.45-0.55) 34,0%, za gospodinjstva z zelo nizko delovno intenzivnostjo (0-0.2) pa celo 78,6% (Eurostat).

2.1.2. Porodniški dopust

Od leta 1986 je na voljo 105 dni materinskega dopusta in 260 dni starševskega dopusta,¹⁶ h katerim je bilo v letih 2003-2005 postopoma dodano 90 dni očetovskega dopusta. Do 75 dni starševskega dopusta se lahko izrabi do otrokove starosti osem let. Očetje morajo izrabiti vsaj 15 dni očetovskega dopusta tekom prvih šestih mesecev otrokovega življenja, medtem ko preostalih 75 dni lahko izrabijo do otrokovega tretjega leta starosti.

Za upravičenost do nadomestila plače mora biti oseba zavarovana dan pred nastopom posameznega dela dopusta ali vsaj 12 mesecev v zadnjih treh letih pred začetkom posameznega dela dopusta. Tekom materinskega in starševskega dopusta ter privih

¹⁴ V letih 2011 in 2012 je s krajšim delovnim časom od polnega delalo 12,2% vseh zaposlenih žensk, starih 15-64 let (Eurostat 2013b).

¹⁵ Delovna intenzivnost gospodinjstva je razmerje med številom mesecev v letu, v katerih so bili za delo sposobni člani gospodinjstva (osebe v starosti od 18 do 64 let, razen vzdrževanih otrok) dejansko delovno aktivni (zaposleni ali samozaposleni), in številom mesecev, v katerih bi bili za delo spodobni člani lahko delovno aktivni.

¹⁶ Starševski dopust se podaljša za 30 dni, če ob rojstvu otroka starša doma že varujeta najmanj dva otroka do starosti osmih let; za 60 dni, če varujeta tri otroke; in za 90 dni, če varujeta štiri ali več otrok.

15 dni očetovskega dopusta znaša nadomestilo plače 100% povprečne mesečne bruto plače upravičenca ali 100% povprečne osnove, od katere so bili plačani prispevki za zavarovanje za starševsko varstvo. Najnižje nadomestilo plače je v višini 55% minimalne plače, najvišje pa je enako 2,5-kratniku povprečne plače v Sloveniji (zgornja meja ne velja za materinsko nadomestilo). Za preostalih 75 dni očetovskega dopusta ni nadomestila plače, iz državnega proračuna pa se očetu plačajo prispevki za socialno varnost na podlagi minimalne plače. Od junija 2012 do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, je starševsko in očetovsko nadomestilo znižano na 90% osnove, če je ta osnova 763,06 EUR ali več. Najvišje nadomestilo plače (tudi materinsko) je znižano z 2,5-kratnika na 2-kratnik povprečne plače v Sloveniji (Zakon za uravnoteženje javnih financ 2012).

V letih 2009-2010 je do 15 dni očetovskega dopusta izrabilo približno 80% očetov, leta 2011 pa 78% očetov, toda samo 21% teh očetov je v letih 2010 in 2011 izrabilo več kot 15 dni (Stropnik 2013: 5). Raziskava iz leta 2010 (Rakar et al. 2010) je pokazala, da približno petina očetov ni izrabila več dni očetovskega dopusta zaradi tveganja, da bi izgubili službo/delo. Če delodajalec, zlasti v zasebnem sektorju, ni bil naklonjen odsotnosti zaposlenega moškega, so se očetje praviloma odpovedali tej pravici – s tem pa so posredno prikrajšali tudi svoje novorojence. Tako je ravnalo približno 27% očetov v vzorcu raziskave. To vprašanje je še zlasti občutljivo v času ekonomske recesije ali krize.

Očetje so do starševskega dopusta upravičeni od leta 1975, toda individualno pravico imajo šele od leta 2002: starševski dopust je pravica enega od staršev, ki morajo o načinu izrabe skleniti pisni dogovor. V letih 2008-2010 je nekaj starševskega dopusta izrabilo okrog 6% očetov, 6,8% leta 2011 (Stropnik 2013: 6) in 5% leta 2012¹⁷, v primerjavi s samo 0,6% očetov leta 1999. Ta premik lahko pripišemo večjemu zavedanju očetovskih pravic po uvedbi očetovskega dopusta leta 2003. Glede na polno nadomestilo plače v času starševskega dopusta lahko razloge za tako nizko udeležbo očetov najdemo v tradicionalni delitvi dela znotraj družine, stališčem v družbi, odsotnosti pozitivne podobe očeta, ki prevzame več družinskih obveznosti, ter v pričakovanih delodajalcev in njihovim zahtevam do zaposlenih moških (Rener et al. 2005; Stropnik 2005; Stropnik in Šircelj 2008: 1043).

Predlog Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2013), ki je bil v razpravi do 2. avgusta 2013, predvideva neprenosljiv očetov mesec (30 dni) znotraj sedanjega starševskega dopusta. Namen je spodbuditi očete k bolj aktivni vlogi v družinskem življenju. Očetovski dopust bi bil omejen na 15 koledarskih dni s polnim nadomestilom plače, medtem ko bi odpravili preostalih 75 dni. Toda javnost in celo koalicijska vladna stranka nasprotujejo tem spremembam.¹⁸

Po istem predlogu zakona bi posvojitelji imeli enake pravice glede materinskega, očetovskega in starševskega dopusta kot drugi starši. Sedaj je posvojiteljski dopust krajši (150 koledarskih dni za otroka, starega 1-4 leta) (Zakon o starševskem varstvu... 2001).

2.1.3. Drugi ukrepi politike trga dela s ciljem usklajevanja dela in starševstva

Staršem majhnih otrok so na voljo prožne oblike dela. Doječe matere, ki delajo poln delovni čas, imajo pravico do enournega odmora med delovnim časom (Zakon o delovnih razmerjih 2013: 188. člen). Po Predlogu Zakona o starševskem varstvu in

¹⁷ Neuradno informacijo smo pridobili od Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

¹⁸ Zakon je bil sprejet aprila 2014 z drugačnimi določili od navadnih (glej: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=117071#!/#/Zakon-o-starševskem-varstvu-in-družinskih-prejemkih-\(ZSDP-1\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=117071#!/#/Zakon-o-starševskem-varstvu-in-družinskih-prejemkih-(ZSDP-1))).

družinskih prejemkih (2013: 49. člen) bi v Sloveniji prvič uvedli nadomestilo v času odmora za dojenje. V prvih devetih mesecih po rojstvu otroka bi bilo enako sorazmernemu delu minimalne plače. Potem bi bila mati do 18. meseca starosti otroka upravičena do plačila prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače.

Po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2001: 48. člen) ima eden od staršev, ki neguje in varuje otroka do tretjega leta starosti, ali težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, mlajšega od 18 let, pravico delati krajši delovni čas (najmanj polovično tedensko delovno obveznost). Za preostali čas do polnega delovnega časa ima pravico do plačila prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače. Eden od staršev, ki neguje in varuje dva otroka, ima isto pravico do dopolnjenega šestega leta starosti mlajšega otroka (48.b člen). Skupno število oseb, ki je kombiniralo delo s krajšim delovnim časom z nego in varstvom otrok, je bilo enako 3,6% vseh zaposlenih žensk, starih 25-49 let (Eurostat; MDDSZ 2013a).¹⁹

Nov Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2012: 157. člen) je vpeljal spodbude za delodajalce, da zaposlijo matere z otroki do tretjega leta starosti. V primeru prvič sklenjene pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas in neprekinjene najmanj dveletne zaposlitve pri istem delodajalcu se delodajalcu vrnejo prispevki za socialno varnost, in sicer 50% v prvem letu in 30% v drugem letu.

Po Zakonu o delovnih razmerjih (2013: 182. člen) uživajo zaposleni starši posebno zaščito in delodajalci morajo svojim zaposlenim omogočiti lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti. Starši šoloobveznih otrok imajo pravico izrabiti najmanj teden dni letnega dopusta v času šolskih počitnic (163. člen). Zaposleni lahko predlaga drugačno razporeditev delovnega časa zaradi potreb usklajevanja družinskega in delovnega življenja in delodajalec mu mora, upoštevaje potrebe delovnega procesa, pisno utemeljiti svojo odločitev (148. člen). V 68. členu je eksplicitna definicija dela na daljavo kot oblike dela na domu. Zaposleni, ki delajo na daljavo/domu imajo enake pravice kot tisti, ki delajo v delovnih prostorih delodajalca (69. člen). Rezultati ad-hoc modula o usklajevanju dela in družinskega življenja (v okviru Ankete o delovni sili leta 2020) je pokazala, da je imelo 63% zaposlenih oseb, starih 15-64 let, možnost, da zaradi družinskih obveznosti pridejo na delo in/ali odidejo za dela vsaj eno uro prej oz. kasneje, 47% pa jih je lahko vzelo kakšen prost dan (Eurostat 2013b).

»Zaposlovanje in trg dela« ter »Usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti« sta poglavja Socialnega sporazuma za obdobje 2007-2009 (2007).²⁰ V poglavju o zaposlovanju in trgu dela so med drugim navedene naslednje naloge vlade: ustvarjati možnosti in spodbujati večjo uporabo razpoložljivih načinov prožnega zaposlovanja (delo za krajši delovni čas, delitev delovnega mesta, prožna izraba delovnega časa, delo na domu in delo na daljavo) ob zagotavljanju primerne razmerja med prožnostjo in varnostjo zaposlitve; spodbujati enake možnosti žensk in moških pri zaposlovanju, izobraževanju in usposabljanju; ter spodbujati raznovrstne oblike dela, vključno s prilagodljivim delovnim časom, ki omogočajo razvoj kariere, ravnotežje med delom in družino ter ravnotežje med prožnostjo in varnostjo. Nalogi delodajalcev sta med drugim uveljavljati enakopravnost med spoloma na delovnem mestu, pri zaposlovanju, usposabljanju ter usklajevanju družinskega in poklicnega življenja in razvijati sodobno organizacijo dela, medtem ko je naloga sindikatov (med drugim) zavzemati se za vse to. V poglavju o usklajevanju poklicnih in družinskih obveznosti

¹⁹ Seveda ni nujno, da so bile vse osebe, ki so kombinirale delo in varstvo otroka, ženske v starosti 25-49 let.

²⁰ To je zadnji do sedaj sklenjeni socialni sporazum.

sodi med naloge vlade spodbujanje povečane prilagodljivosti delovnega časa, prilagajanje in uvajanje novih oblik varstva otrok ter oskrbe starejših in drugih pomoči potrebnih družinskih članov in članic, spodbujanje očetov, da izrabijo očetovski dopust in si s partnerico delijo dopust za nego in varstvo otroka in spodbujanje uveljavljanja bolj prilagodljivega obratovalnega časa vrtcev glede na drugačen in daljši delovni čas staršev. Uvajanje certifikata mladim družinam prijaznega delodajalca je naloga vseh socialnih partnerjev.

Strategija razvoja Slovenije za obdobje 2006-2013 (Šušteršič, Rojec in Korenika 2005: 38) predvideva prožnejši trg dela kot značilnost novega razvojnega modela. To naj bi dosegli: (1) s povečanjem fleksibilnosti »delovnih razmerij in zaposlovanja (letni obračun dela, delo za krajši delovni čas, delitev delovnega mesta, prožna izraba delovnega časa, delo na domu in delo na daljavo in druge atipične oblike dela)« in (2) z olajšanjem kombiniranja dela z družinskim in zasebnim življenjem (družini prijazne politike, prilagajanje vzorcev delovnega mesta in kulture, omogočanje porazdelitve delovnih ur na vseživljenjski osnovi itd. (str. 38-39).

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005-2013 (2005), vključuje a) enake možnosti žensk in moških pri zaposlovanju in delu ter b) usklajenost poklicnega in zasebnega življenja ter družinskih obveznosti zaposlenih žensk in moških med strateške cilje politike enakosti spolov. »Usklajevanje zasebnega in poklicnega življenja je eden najpomembnejših pogojev za uveljavljanje enakih možnosti spolov v družbi, še posebej pri zaposlovanju in na trgu dela « (poglavje 2.2). Mehanizmi, ki omogočajo usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti, morajo biti vzpostavljeni na ravni delodajalcev.

V Sloveniji imamo 51 kolektivnih pogodb, te pa se razlikujejo glede prostora, ki ga namenjajo oblikam dela. Za te pogodbe so značilne splošne opredelitve. Ne omenjajo konkretnih novih prožnih oblik dela, kot je delo na daljavo, temveč se omejujejo na standardne oblike dela, vključno prožen delovni čas. Nekatere kolektivne pogodbe, kot na primer pogodba za javni sektor, se osredotočajo samo na plače in druge prejemke zaposlenih, ne vsebujejo pa niti enega člana o oblikah dela ali delovnem času (Stropnik 2011b).

Certifikat »Družini prijazno podjetje« je bil vpeljan v Sloveniji leta 2007 kot rezultat Razvojnega partnerstva, ustanovljenega v okviru Pobude skupnosti EQUAL (Stropnik 2010b). V prvem krogu je bil osnovni certifikat »Družini prijazno podjetje« podeljen 32 podjetjem²¹, ki so zaposlovala več kot 20.000 oseb. Ta podjetja so za uvedbo izbrala skupno 305 ukrepov za lažje usklajevanje dela in družine, tj. v povprečju 9,5 ukrepov na podjetje, kar je daleč presegló zahtevane minimalno tri ukrepe za pridobitev certifikata. Najbolj priljubljeni so bili ukrepi s področja politike informiranja in komuniciranja. Druga najbolj priljubljena skupina ukrepov je v zvezi z delovnim časom (otroški časovni bonus, prožni čas prihoda na delo itd.). Delo na daljavo in delo na domu s krajšim delovnim časom sta bila najpogostejša ukrepa v zvezi z delovnim mestom. Pogosto izbrani ukrepi z drugih (štirih) področij so bili na pr. dodatni dnevi letnega dopusta zaradi otrok ter otroci v podjetju.²² V nadaljnjih letih je število podjetij s certifikatom naraščalo, nekatera pa so izpolnila kriterij kontinuitete in pridobila trajni certifikat. Od leta 2010 se projekt financira v okviru programa Evropske unije PROGRESS. V obdobju 2010-2015 mu je namenjeno več kot milijon

²¹ Med temi so bila velika podjetja/družbe, multinacionalke ter majhna in srednje velika podjetja iz različnih panog kot tudi organizacije iz javnega sektorja. Število njihovih zaposlenih je bilo v razponu med 10 in 9.458.

²² Izjemoma in za krajši čas lahko zaposleni pripeljejo svoje otroke v službo. Za te primere je na voljo ustrezno opremljen prostor.

evrov, od česar Evropska unija prispeva 85%, Slovenija pa 15%. Načrtuje se, da bo v tem obdobju certifikat pridobilo 190 novih podjetij (Turk 2011).

Certifikat »Družini prijazno podjetje« je bil pomembna novost v slovenskem poslovnem okolju. Projekt je v javnosti sprožil razpravo o družbeni odgovornosti podjetij do svojih zaposlenih. Zvišal je zavest o potrebi reševanja problema usklajevanja poklicnih in družinskih obveznosti zaposlenih staršev z (majhnimi) otroki v kontekstu družbene odgovornosti podjetij do svojih zaposlenih. Certifikat »Družini prijazno podjetje« je bil vključen v slovenske strateške dokumente in zakonodajo. Na primer, podeljevanje certifikata je eden od ukrepov Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje 2005-2013 (Državni svet jo je sprejel oktobra 2005). Certificiranje je bilo vključeno tudi v Socialni sporazum za obdobje 2007-2009 (2007) in srednjeročni program Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve.

2.1.4. Predšolska vzgoja

Pravica do vključenosti v dnevne programe vrtcev velja od konca porodniškega dopusta (ko je otrok le malo starejši od 11 mesecev). Programi predšolske vzgoje so razpoložljivi in cenovno dostopni. Več o tem je napisanega v poglavju 3.1.

V zvezi z usklajevanjem dela in družine se je sprožilo vprašanje delovnega časa vrtcev. Gre za nezadostno prilagojenost delovnemu času staršev: večino vrtcev zapirajo med 16.00 in 16.30 (nekatera v mestih ob 17. uri), medtem ko starši zaključujejo delo vse pozneje popoldne. Posledično so starši pod neprestanim stresom, zlasti če ni druge osebe, ki bi lahko šla v vrtec po otroka. V raziskavi leta 2005, izvedeni med prebivalstvom, starim 22-35 let, je 65% vprašanih izbralo delovni čas vrtcev do 17. ali 18. ure. Približno tretjina si je želela, da bi bili vrtci odprti tudi ob koncih tedna (Kanjuro Mrčela in Černigoj Sadar 2007).

2.2. Politike, ki zagotavljajo ustrezno življenjsko raven

2.2.1. Tveganje revščine otrok in materialna prikrajšanost

Ukrepi družinske politike omogočajo neprekinjeno zaposlitev mater s polnim delovnim časom in (skupaj z drugimi transferji družinam z otroki) ohranjajo tveganje revščine za otroke v Sloveniji na eni od najnižjih ravni v Evropski uniji. Podatki kažejo porast tveganja revščine za otroke v letih 2010 in 2011 (osnova je dohodek v letih 2009 in 2010): z 11,2% v letu 2009 na 12,6% v letu 2010 in 14,7% v letu 2011. Leta 2011 je stopnja tveganja revščine za otroke prvič preseгла stopnjo za celotno prebivalstvo (13,6%) (Intihar 2012).²³ Toda stopnja tveganja revščine je za gospodinjstva z vzdrževanimi otroki (12,1% leta 2011) še vedno nižja kot za gospodinjstva brez vzdrževanih otrok (15,5%) (Eurostat). Stopnja tveganja revščine je precej višja za gospodinjstva samskih oseb z vzdrževanimi otroki (30,8% leta 2011) kot za gospodinjstva dveh odraslih z dvema, tremi ali več vzdrževanimi otroki (10,7% oz. 18,2%), in še zlasti v primerjavi z gospodinjstvi dveh odraslih z enim vzdrževanim otrokom (9,3%) (Eurostat).

Poslabšanje položaja družin z otroki je razvidno tudi iz kazalnikov za spremljanje Strategije Evropa 2020. Delež oseb, mlajših od 18 let, ki so pod pragom revščine in socialne izključenosti, se je povečal z nekaj več kot 15% v letih 2008-2010 na 17,3% leta 2011. Res pa je, da je bil isti kazalnik za celotno prebivalstvo v tej letih nekaj odstotnih točk višji (na pr. 19,3% in 2011) (Podatkovni Portal SI-STAT 2013).

²³ Podatki o številu romskih otrok, ki tvegajo revščino in materialno prikrajšanost, ni na voljo, ker se v Sloveniji ne zbira podatkov o etnični pripadnosti (VRS 2010).

Relativni položaj otrok (družin z otroki) se poslabšuje zaradi visoke brezposelnosti oseb v aktivni delovni dobi. Zvišanje tveganja revščine za otroke je pomemben signal, ki ga je treba jemati resno. Ureditev socialnih transferjev je treba ustrezno spremeniti in prerazporediti breme varčevalnih ukrepov. Tudi Komisija ZN za pravice otrok je priporočila, naj se sredstva za otroke zagotavlja še zlasti v času finančne krize (ZN 2013).

Učinkovita ciljna naravnost in razmeroma visoka raven prejemkov, s katerimi se v Sloveniji prerazporeja dohodek, močno zmanjšujejo revščino in socialno izključenost (Kump in Stropnik 2009; Stropnik 2010a). Učinkovitost socialnih transferjev v Sloveniji je razvidna iz precejšnje razlike med tveganjem revščine pred in po socialnih transferjih. Učinek socialnih transferjev na zmanjšanje tveganja revščine je večje pri otrocih (12-13 odstotnih točk v letih 2008-2011) kot za celotno prebivalstvo (okrog 11 odstotnih točk) (Podatkovni Portal SI-STAT). Raziskava je pokazala, da se je leta 2007 s pomočjo socialnih transferjev iz relativne revščine potegnilo več kot polovico (57%) otrok v Sloveniji, ki so bili revni pred upoštevanjem (prejemom) socialnih transferjev. Samo družinski transferji so iz revščine potegnili več kot četrtno (28%) teh otrok (Stropnik 2010a: 8).

Materialna prikrajšanost je nižja med otroki (14,6% leta 2011) kot med celotnim prebivalstvom (17,2%) (Eurostat). Za romska naselja sta praviloma značilni neurejenosti in življenjska raven pod minimalno sprejemljivo. Domovi romskega prebivalstva so v zelo slabem stanju (ZN 2013: 14). To pomeni, da številni romski otroci nimajo dostopa do ustreznega stanovanja (zlasti ne do ustreznih higienskih pogojev) in varne pitne vode (več informacij je v Stropnik 2011c). Njihov položaj se izboljšuje zelo počasi.

2.2.2. Politike

Ustrezno življenjsko raven v Sloveniji zagotavlja celoviti sklop politik, na primer denarna socialna pomoč ter družinska, izobraževalna, zdravstvena, stanovanjska in davčna (dohodninska) politika.

Minimalni dohodek se je zvišal z začetkom izvajanja Zakona o socialno varstvenih prejemkih (2010) januarja 2012. Uteži se razlikujejo za prvega in nadaljnje otroke (0,7 oz. 0,6), velja pa tudi dodatna utež 0,19 za dijake kot nadomestilo za stroške v zvezi z izobraževanjem.²⁴ Za vsakega otroka v družini samohranilca se utež zviša za 0,1.²⁵

Univerzalni ukrepi družinske politike so na pr. pomoč ob rojstvu otroka, starševski dodatek (za starše, ki niso upravičeni do porodniškega dopusta in nadomestila), otroški dodatek in dodatek za veliko družino. Pred začasnimi varčevalnimi ukrepi, ki se izvajajo od junija 2012, je bil otroški dodatek skoraj univerzalen (prejemale so ga družine, katerih dohodek na člana je bil pod povprečno plačo v Sloveniji, tj. več kot 85% otrok, mlajših od 18 let, ter več kot 70% starejših redno šolajočih se otrok do 26. leta starosti). Hkrati so otroški dodatki učinkovito usmerjeni, saj se njihova višina razlikuje po dohodkovnih skupinah in vrstnem redu rojstva otroka. Poudariti je treba zelo visoke otroške dodatke za najnižje dohodkovne skupine, tako v absolutnem

²⁴ Skladno z Zakonom o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), ki se tudi uporablja od januarja 2012, dijaki, mlajši od 18 let, niso več upravičeni do državne štipendije.

(Dodatna opomba: Z januarjem 2014 je Zakon o štipendiranju (2013) ponovno vpeljal državno štipendijo za dijake, zaradi česar predlog Zakona o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih (2013) izenačuje uteži za minimalni dohodek za otroke ne glede na status v izobraževanju.)

²⁵ Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih (2013), ki je bil v javni razpravi do 19. avgusta 2013, predvideva podvojitve te dodatne uteži.

znesku kot tudi v primerjavi z drugimi socialnimi transferji in minimalno plačo, kar lahko povzroča past neaktivnosti. Od junija 2012 do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda, so otroški dodatki za 10% nižji za upravičence, katerih dohodek na člana presega 42% povprečne slovenske plače, ne prejemajo pa ga družine z dohodkom, ki na člana znaša 64% ali več povprečne slovenske plače. Pomoč ob rojstvu otroka in dodatek za veliko družino sedaj prejemajo samo družine, katerih dohodek na člana je pod 64% povprečne plače v Sloveniji.

Do subvencioniranih programov predšolske vzgoje so upravičene vse družine. Subvencija za prvega otroka, vključenega v vrtec, je v razponu med 23% in 100% stroškov programov. Za drugega otroka starši plačujejo samo 30% zneska za svoj dohodkovni razred, medtem ko so storitve brezplačne za nadaljnje otroke iz iste družine, ki so hkrati vključeni v vrtec.

Od leta 2003 prejema delno plačilo za izgubljeni dohodek »eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka« najdalj do 18. leta starosti otroka (Zakon o starševskem varstvu... 2001: 84. in 87. člen). Mesečna višina prejemka je enaka minimalni plači (oziroma, ob delu s krajšim delovnim časom, sorazmernemu delu minimalne plače).

Namen Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), ki se uporablja od januarja 2012, je bil doseči bolj učinkovito upravljanje in porabo javnih sredstev z boljšo ureditvijo socialnih transferjev in uvedbo enostavnejšega (zagotovitev enotne vstopne točke), preglednejšega, pravičnejšega in bolj ciljno naravnane (glede na dohodke in premoženje) sistema socialnih transferjev. Zakon je imel takojšen učinek. Zaradi širše definicije lastnega dohodka, vključitve otroških dodatkov osnovo za ugotavljanje upravičenosti do denarne socialne pomoči ter upoštevanja premoženja in prihrankov je bilo število prejemnikov denarne socialne pomoči januarja 2012 za 10% nižje kot decembra 2011 (Dremelj et al. 2013: 15). Znesek denarne socialnih pomoči se je zmanjšal za približno dve tretjini družin samohranilcev. Približno 28% dvoroditeljskih družin z enim ali dvema otrokoma ni bilo več upravičenih do denarne socialne pomoči, več kot polovica tistih s tremi ali več otroki pa je bila upravičena do nižjih zneskov kot prej (Dremelj et al. 2013: 51). V polovici primerov je bilo zmanjšanje višine denarne socialne pomoči (tudi) posledica tega, da se je v družinski dohodek štelo otroške dodatke (Dremelj et al. 2013: tabela 17). Isto je veljalo za približno 92% družin samohranilcev in približno 98% vseh družin s tremi ali več otroki (Dremelj et al. 2013: tabeli 20 in 26).

Posledica vštevanja otroških dodatkov v družinski dohodek je to, da se z otroškimi dodatki pokrivajo osnovni življenjski stroški. Dremelj et al. (2013: 29 in 43) menijo, da sedanja ureditev povzroča problematično situacijo, ko otroci - z otroškimi dodatki (katerih namen to ni), in zlasti v velikih družinah - vzdržujejo svoje starše. Nova ureditev tudi ima za posledico manjše število prejemnikov družinskih transferjev. Rdeči križ in Karitas pripisujeta novi ureditvi socialnih transferjev krivdo za poslabšanje materialnega položaja številnih družin, še zlasti družin z otroki, in posledično povečanje povpraševanja po materialni pomoči. Zaradi vsega tega zagovarjamo stališče, da mora biti denarna socialna pomoč prvi transfer, za katerega se zaprosi, in da mora biti otroški dodatek - ki je ukrep družinske politike - drugi po vrsti. To je najnujnejše področje za izboljšanje politik, ki zagotavljajo ustrezno življenjsko raven.

Varčevalni ukrepi (Zakon za uravnoteženje javnih financ 2012) so imeli dodaten negativni učinek na dohodke družin z otroki, in sicer skozi znižanje plač v javnem sektorju, znižanje nadomestil plač, povračil stroškov in drugih prejemkov zaposlenih ter skozi ostrejšje pogoje za upravičenost in znižanje socialnih prejemkov. Varčevalni ukrepi sicer niso prizadeli revnih in socialno izključenih družin ali pa družin z visokim

tveganjem revščine ali socialne izključenosti. Toda brez otroških dodatkov in polne subvencije predšolske vzgoje za drugega otroka²⁶ so družine s srednje visokimi dohodki utrpeli precejšnje zmanjšanje svojega razpoložljivega dohodka in so zato bolj izpostavljene tveganju revščine in socialne izključenosti. Upošteva negativne učinke vseh ukrepov, te družine niso v (bistveno) boljšem ekonomskem položaju kot družine z nizkimi lastnimi dohodki.

Število pomoči ob rojstvu otroka se je v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 zmanjšalo za 29%, število prejemnikov otroškega dodatka pa za 23% (Predlog Zakona o starševskem varstvu ... 2013). Najprej se je po začetku uporabe Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) v januarju 2012 število prejemnikov otroškega dodatka zmanjšalo za približno 20% (MDDSZ 2012). Preostalo zmanjšanje je posledica dodatnega učinka Zakona za uravnoteženje javnih financ (2012), ki je z junijem 2012 znižal mejo dohodkov za upravičenost z 99% na 64% neto povprečne plače v Sloveniji na člana družine.²⁷

Kolikor vemo, (ne)uveljavljanje pravice do denarne socialne pomoči ni nikoli bilo predmet resne raziskave v Sloveniji. Ocena neuveljavljanja pravice do otroškega dodatka je bila stranski produkt raziskave o učinkovitosti ciljnega usmerjanja otroških dodatkov (Edmonds 2005). Bili so indici, da je neuveljavljanje te pravice v ozki zvezi s pričakovano višino otroškega dodatka. Zanj so zaprosile predvsem družine, ki so pričakovale višji znesek. V odsotnosti empiričnih izsledkov se pogosto ugiba, da Slovenci raje živijo v pomanjkanju, kot da bi zaprosili za socialno pomoč. Kaže, da bodo ljudje prej zaprosili za pomoč v naravi, ki jo podeljujejo nevladne organizacije, predvsem Rdeči križ in Karitas, kot da bi centrom za socialno delo razkrili podatke o svojem finančnem položaju in premoženju (Stropnik 2011b).

Otroci iz prikrajšanih družin so deležni posebne pozornosti v izobraževanju in zdravstvenem varstvu (glej poglavje 3).

Za vzdrževane otroke se lahko uveljavljajo davčne olajšave, tj. znižanje davčne osnove (Zakon o dohodnini 2011). Pri obdavčitvi dohodka iz leta 2012 so znašale 2.436,92 EUR letno za prvega vzdrževanega otroka in 8.830,00 EUR za vzdrževanega otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo. Ti zneski so bili višji za vsakega nadaljnjega otroka, in sicer za 212,32 EUR za drugega otroka, 1.981,62 EUR za tretjega otroka, 3.750,93 EUR za četrtega otroka, 5.520,22 EUR za petega otroka itd. (Pravilnik o določitvi olajšav... 2012).

Iz 2. poglavja je jasno razvidno, da Slovenija v veliki meri izpolnjuje Priporočila Evropske komisije glede vlaganj v otroke (EK 2013: 5-6). Izboljšave so možne na področju predšolske vzgoje, in sicer s prilagoditvijo programov vse bolj raznolikemu delovnemu času staršev.

Najbolj nujno potrebni sta:

1. sprememba Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010): denarna socialna pomoč naj bo prvi transfer, za katerega se zaprosi; in
2. vključitev vprašanja revščine in socialne izključenosti otrok v relevantne strateške dokumente in akcijske načrte.

²⁶ Več informacij o subvencioniranju predšolske vzgoje je v poglavju 3.1.

²⁷ To je pomenilo znižanje zgornje dohodkovne meje z 977,52 EUR na 631,3 EUR mesečno na družinskega člana.

3. Dostop do kakovostnih storitev po sprejemljivi ceni

3.1. Predšolska vzgoja in nadaljnje izobraževanje

Predšolska vzgoja je v Sloveniji dobro urejena in organizirana. Razpoložljiva je in hkrati cenovno dostopna. Razpoložljivost storitev vsem predšolskim otrokom nalaga Zakon o vrtcih (2005), ki zavezuje lokalne skupnosti, da najkasneje v 30 dneh začnejo postopek za zagotovitev dodatnih prostih mest v javnem vrtcu ali razpišejo koncesijo, če na območju občine stalnega prebivališča staršev ni vrtca, ki izvaja javno službo, oziroma vrtec nima prostih mest, starši pa izrazijo interes za vključitev v vrtec tolikšnega števila otrok, da bi se v skladu s standardi in normativi oblikoval en oddelek. Od sredine 80-ih let prejšnjega stoletja do leta 2008 je ponudba storitev predšolske vzgoje skoraj v celoti zadovoljevala povpraševanje. V šolskem letu 2012/2013 je bilo v predšolsko vzgojo v vrtcih in vzgojno-varstvenih družinah vključenih 77% vseh otrok ustrezne starosti: 56% otrok do tretjega leta starosti in 90% starejših predšolskih otrok (Ložar 2013). Slovenija je cilj Strategije EU 2020 dosegla v šolskem letu 2011/2012 (Čelebič 2012). Večina otrok, vključenih v predšolsko vzgojo, je obiskovalo dnevne programe (98% v šolskem letu 2012/2013) (Podatkovni Portal SI-STAT). Povečuje se število otrok iz socialno ogroženih družin, ki so vključeni v vrtec (Čelebič 2012).

Vsi potrjeni programi predšolske vzgoje, tako javnih kot tudi zasebnih izvajalcev, so upravičeni do javne subvencije. Ta je leta 2011 v povprečju znašala 68% stroškov na otroka. Najvišje plačilo staršev je bilo določeno v višini 80% stroškov programa; plačevali so ga starši 4-5% vključenih otrok (to so bile družine, katerih dohodek na člana je presegal 110% povprečne slovenske plače). Do leta 2012 so bile družine prejemnice denarne socialne pomoči v celoti oproščene plačila. Od leta 2008 do leta 2012 so bili programi predšolske vzgoje brezplačni za drugega in nadaljnega otroka, če je bilo vanje hkrati vključenih več otrok iz iste družine; starši so plačevali za (naj)starejšega otroka (in sicer znesek, določen za en dohodkovni razred pod njihovim). Dohodkovne razrede za plačila staršev je spremenil Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010), ki se uporablja od januarja 2012. Najvišje plačilo – v znesku 77% stroškov programa – plačujejo družine z dohodkom na člana, enakim ali višjim od povprečne slovenske plače. Družine, katerih dohodek na člana je pod 18% (neto) povprečne slovenske plače, so plačila oproščene. Med posegi v izdatkovno stran državnega proračuna (Zakon za uravnoteženje javnih financ 2012) je trajno zmanjšanje subvencioniranja predšolske vzgoje od junija 2012. Storitve za drugega (mlajšega) otroka iz iste družine, vključenega v subvencionirano predšolsko vzgojo, niso več brezplačne. Starši morajo plačati 30% normalnega plačila za njihov dohodkovni razred. Storitve pa ostajajo brezplačne za vsakega nadaljnega otroka iz iste družine.

Uvedba brezplačnih storitev predšolske vzgoje za drugega in nadaljnega otroka iz iste družine je septembra 2008 skoraj čez noč povečala povpraševanje in prisilila občine k čimprejšnjemu zagotavljanju manjkajočih zmogljivosti. Od takrat se zmogljivosti povečujejo, saj so občine dolžne zadovoljiti povpraševanje. Tudi večje število rojstev v začetku tega tisočletja je prispevalo k povečanju povpraševanja, tako da je to leta 2008 presegalo število razpoložljivih mest za 3.278, leta 2009 za 5.173 in leta 2010 za 4.882 mest (Podatkovni Portal SI-STAT).

Šolska kosila so brezplačna za tiste učence osnovnih šol, katerih družinski dohodek na člana ni višji od 18% povprečne slovenske plače. Za otroke iz družin z nizkimi dohodki je šolska malica brezplačna ali dostopna po visoko subvencionirani ceni (Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2010; Zakon o šolski prehrani 2013).

Subvencioniran je tudi prevoz v šolo. Za vse učence osnovnih šol ga financirajo lokalne skupnosti. Učenec ima pravico do brezplačnega prevoza, če je njegovo

prebivališče oddaljeno več kot štiri kilometre od osnovne šole, ne glede na oddaljenost prebivališča od osnovne šole pa imajo to pravico učenci prvega razreda. Do subvencionirane mesečne vozovnice so upravičeni tudi dijaki, ki imajo prebivališče najmanj 5 km oddaljeno od kraja izobraževanja (MIZŠ 2012).

Lokalne skupnosti (so)financirajo nekatere (obvezne) šolske aktivnosti (šolske izlete, športne dneve, šolo v naravi ipd., ki jih drugače plačujejo starši) za otroke iz družin, ki tega plačila ne zmorejo. Brezplačni učbeniki so na voljo učencem osnovnih šol in (večini) dijakov v srednjih šolah (dijaki plačajo obrabnino največ v višini tretjine cene učbenikov).

Osnovne šole zagotavljajo/organizirajo pomoč pri učenju za otroke s posebnimi potrebami, dodatne učne ure, varstvo po pouku in druge oblike varstva učencev, interesne dejavnosti ter zunajšolske dejavnosti (UVK 2009).

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010) je imel za posledico pomembno zmanjšanje števila prejemnikov državne štipendije (za več kot 28%; MDDSZ 2012), saj je upravičenost omejil na osebe, starejše od 18 let (hkrati so bili zvišani otroški dodatki za mladoletne dijake). To se bo verjetno razveljavilo leta 2014 s spremembami zakona, ki je v javni razpravi do 19. avgusta 2013 (predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev 2013).²⁸ Zaradi dodatnega učinka Zakona za uravnoteženje javnih financ (2012), ki je - do vključno leta, ki sledi letu, v katerem gospodarska rast preseže 2,5 odstotka bruto domačega proizvoda - znižal mejo dohodkov za upravičenost do državne štipendije s 64% na 53% povprečne slovenske plače na družinskega člana, je bilo število državnih štipendij v letu 2012 za 60% nižje kot v letu 2011 (TI. KR. 2012).

Izobraževanju romskih otrok se namenja posebna pozornost (glej: Stropnik 2011c in Kump in Stropnik 2009). Za razrede, v katere so vključeni romski otroci, veljajo ugodnejše norme in standardi. Šolam se plačajo dodatne ure dela z romskimi otroki. Nekatere ure po rednem pouku so namenjene samo romskim otrokom, toda večina romskih otrok je vključenih v redno varstvo po pouku. Šole z romskimi učenci prejemajo višjo subvencijo cene kosil. Prejemajo tudi dodatna sredstva za vsakega romskega učenca kot pomoč za pokrivanje stroškov šolskih potrebščin, prevoza ter vstopnin za kulturne in športne dogodke.

Leta 2011 je Ministrstvo za izobraževanje in šport - v sodelovanju z Romi, strokovnjaki in nevladnimi organizacijam - dopolnilo Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov v Republik Sloveniji iz leta 2004 (MIŠ 2004 in 2011). V zadnjih letih je bilo nekaj projektov in uspešnih ukrepov za enakovredno vključitev romskih otrok v izobraževanje, na primer projekt »Romski pomočnik« in projekti predšolske vzgoje in izobraževanja romskih otrok. Kljub temu romski otroci še vedno neredno obiskujejo programe predšolske vzgoje, v obisku osnovne šole pa obstajajo regionalne razlike. Tudi zaradi nizke vključitve v programe predšolske vzgoje romski otroci ne obvladajo dobro slovenskega jezika, kar je glavna ovira za njihovo vključitev in napredek v osnovnem izobraževanju. Ocenjuje se, da ima približno 30% romskih otrok pred vstopom v osnovno šolo pomanjkljivo znanje slovenščine (AI 2006:71). Šolski uspeh romskih otrok je slab celo v osnovni šoli, na vseh stopnjah izobraževanja pa je za njih značilen visok osip (ZN 2013: 15). Delež romskih otrok, ki uspešno napredujejo v izobrazbeni vertikali, je precej nižji od tistega za preostale prebivalce Slovenije. Velik delež romskih otrok zaključijo z izobraževanjem po 5. ali 6. razredu osnovne šole (Lük, Brejc in Vonta 2005: 5; Žagar et al., 2006: 8; EUMC 2006: 39-40). Stopnja osipa je še zlasti visoka med romskimi deklicami (EK 2010b). Ocena učinkov Strategije vzgoje in izobraževanja Romov iz leta 2004 je pokazala minimalen (če sploh kakšen)

²⁸ Zakon je bil sprejet decembra 2013 in se uporablja od začetka leta 2014 (glej: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20133548>).

napredek v izobraževalnih dosežkih romskih otrok do leta 2010. Poročali so celo o poslabšanju stanja. Glavne ugotovitve evalvacije so bile naslednje:

- romski otroci pogosto izostajajo od pouka;
- romski otroci slabo obvladajo slovenščino;
- zaradi nenehnega komaj doseganja minimalnih standardov se razlika v znanju med ne-romskimi in romskimi učenci (ki pouk obiskujejo neredno) povečuje;
- velik razkorak v znanju povečuje pri romskih otrocih občutek neuspešnosti;
- osip je največji pri prehodu z razredne stopnje na predmetno, ko pouk iz matičnih učilnic preide v kabinetni pouk;
- romski starši dajejo svojim otrokom nizko spodbudo za učenje in jim znanja ne predstavljajo kot vrednoto in način za dvig življenjske ravni (MIŠ 2011: 11-12; CVŽU).

Razmeroma veliko romskih otrok še vedno obiskuje osnovne šole s prilagojenim programom, kar je lahko posledica zlorabe kategorije otrok s posebnimi potrebami. Na to je opozorila tudi Komisija ZN za pravice otrok (ZN 2013: 5 in 15). Namreč učenci, ki zaradi slabega znanja slovenščine ali posebnosti romske kulture v izobraževanju dosegajo zelo nizke rezultate, ne sodijo v kategorijo otrok s posebnimi potrebami (MIŠ 2011: 24; AI 2006: 66). Kaže, da so negativni stereotipi in pričakovanja glede možnih izobraževalnih dosežkov Romov dejavniki prevelike zastopanosti romskih otrok v slovenskih posebnih šolah (AI 2006: 66-67). Nadaljnji problem je to, da otroci iz takšnih šol imajo malo možnosti za nadaljevanje izobraževanja v srednjih šolah (skupaj z drugimi otroci). Po podatkih iz baze Open Society Institute-a je bilo leta 2008 v Sloveniji samo 40 Romov vključenih v srednje izobraževanje in samo 5 jih je bilo vključenih v terciarno izobraževanje (OSI).²⁹

Po ratifikaciji Konvencije ZN o pravicah invalidov (leta 2008) je Slovenija v Zakon o osnovni šoli leta 2011 vključila poglavje o izobraževanju otrok s posebnimi potrebami (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli 2011). Sprejela je tudi Akcijski program za invalide 2007-2013 (2006). Toda Varuh človekovih pravic v svojem poročilu za leto 2011 ocenjuje, da izvajanje tega programa ni v večji meri izboljšalo dostopa invalidnih otrok do osnovnih socialnih storitev, zlasti na področju zdravja in izobraževanja (ZN 2013: 12).

3.2 Zdravstveno varstvo

Zdravstvene zmogljivosti, tako na osnovni kot tudi bolnišnični ravni – so dokaj enakomerno razporejene in dostopne vsem v Sloveniji (MDDSZ, 2008: 66). Vsi otroci v Sloveniji, ki so mlajši od 18 let (in do 26. leta, če se redno šolajo) so pokriti z obveznim (osnovnim) in dodatnim zdravstvenim zavarovanjem. To pomeni, da so oproščeni plačila za zdravstvene storitve in zdravila. Preventiva v primarnem zdravstvenem varstvu vključuje preventivne preglede novorojenčkov, predšolskih in šolskih otrok, mladine in študentov. Otroci imajo tudi redne letne preventivne preglede pri zobozdravniku ter zdravstveno vzgojo na tem področju (MDDSZ 2008: 70-72).

Kljub temu še ni bila dosežena univerzalna pokritost otrok z zdravstvenim zavarovanjem. Zveza prijateljev mladine Slovenije je opozorila na dejstvo, da »nekateri otroci nimajo dostopa do osnovnih zdravstvenih storitev zgolj zato, ker so njihovi starši ali skrbniki ostali brez zaposlitvenega statusa ali statusa občana, iz katerega izhaja tudi pravica do zdravstvenega zavarovanja njihovih otrok“ (A. R. 2012).³⁰ Ti otroci so upravičeni samo do nujnih zdravstvenih storitev. Gre za približno

²⁹ Več podatkov o izobraževanju romskih otrok je v Stropnik (2011c).

³⁰ Septembra 2012 je Zveza prijateljev mladine poslala Ministrstvu za zdravje pobudo za spremembo zdravstvene zakonodaje, s katero bi otroci postali samostojni nosilci pravic iz

60 romskih otrok in otrok t.i. »izbrisanih« oseb (tj. oseb brez slovenskega državljanstva, ki so živeli v Sloveniji v času razglasitve neodvisnosti leta 1991, a iz različnih razlogov niso zaprosili za slovensko državljanstvo). Ti otroci so deležni brezplačnih osnovnih zdravstvenih storitev v ambulanti "Pro bono" v Ljubljani (Zabukovec 2013).

Komisija ZN za pravice otrok je zaskrbljena zaradi etničnih razlik v dostopu do zdravstvenih storitev, pri čemer otroci iz manjšinskih skupin imajo slabši dostop kljub Strategiji za krepitev zdravja in akcijskemu načrtu za zmanjševanje neenakosti v zdravju v Pomurski regiji (ZN 2013: 12). Domnevamo, da ta skrb (predvsem) zadeva romske otroke, katerih starši niso zdravstveno zavarovani.

Osebe, pokrite z zavarovanjem za socialno varnost, so upravičene do dopusta za nego bolnega ožjega družinskega člana (partnerja in otroka – lastnega ali posvojenega). Pravica do odsotnosti z dela in nadomestila plače traja v posameznem primeru največ sedem delovnih dni, za otroka do sedem let starosti ali starejšega zmerno, težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka pa do 15 delovnih dni. Izjemoma, kadar to terjaja zdravstveno stanje ožjega družinskega člana, se trajanje pravice podaljša, vendar največ do 30 delovnih dni za nego otrok do sedem let starosti ali starejšega zmerno, težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka oziroma do 14 delovnih dni za nego drugih ožjih družinskih članov. V skrajnem primeru je podaljšanje možno do največ šest mesecev (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju 1992: 30. člen). Nadomestilo plače znaša 80% povprečne mesečne plače in nadomestila oziroma povprečne osnove za plačilo prispevkov v koledarskem letu pred letom, v katerem je nastala začasna zadržanost od dela. Ne more biti nižje od zajamčene plače (približno 238 EUR) ali višje od plače, ki bi jo oseba dobila, če bi delala.

Zagotavljanje vsem romskim otrokom (tudi tistim v revnih romskih naseljih) rednih zdravstvenih pregledov in cepljenj (običajno organiziranim v šolah) je eden od osnovnih ciljev Programa za otroke in mladino 2006-2016 (2006). V zadnjih približno desetih letih se je kar nekaj projektov in aktivnosti usmerilo v zdravstveno varstvo Romov v Sloveniji, kot na primer zbiranje podatkov o cepljenju romskih otrok in koriščenju zdravstvenih storitev s strani romskih otrok ter promocija zdrave prehrane in zdravega načina življenja. V letih 2009-2010 se je izvajal projekt "Inovativni pristop krepitev zdravja v romski skupnosti - Roma". Leta 2010 je bila organizirana nacionalna konferenca o zdravju romskih otrok (Stropnik 2011c).

Otroci z motnjami v razvoju opravljajo preventivne preglede, ki so prilagojeni njihovim motnjam (Stropnik 2010a). Posebna pozornost se zdravju in blaginji otrok namenja v predlogu Resolucije o nacionalnem programu duševnega zdravja 2011-2016 (2011). Ta uvaja nacionalno strategijo, s katero se bo odpravilo omejitve sedanjega sistema ohranjanja in izboljšanja mentalnega zdravja. Izvedena je bila tudi analiza obstoječih preventivnih zdravstvenih storitev za otroke in mladostnike, s katero se je ugotovilo pomanjkljivosti. Na podlagi teh rezultatov se bo v obdobju 2014-2017 v okviru Norveškega finančnega mehanizma izvajal projekt nadgradnje teh storitev (MDDSZEM 2013).

3.3. Stanovanja

Situacija na stanovanjskem trgu v Sloveniji se v zadnjih desetletjih ni izboljšala. Pri reševanju svojega stanovanjskega vprašanja se mladi ljudje soočajo z dolgimi

---

obveznega zdravstvenega zavarovanja ne glede na status svojih staršev oziroma skrbnikov (A. R. 2012). Varuhinja človekovih pravic je to pobudo podprla in dodala, da so o tem tudi sami pisali v letnih poročilih Varuha (glej na pr. VČP 2011: 16), a nikoli niso dobili podatka o tem, koliko otrok je brez zdravstvenega zavarovanja.

čakalnimi listami za socialna stanovanja, nezadostno ponudbo ugodnih stanovanjskih kreditov, slabo razvitostjo zasebnega najemniškega sektorja, nezadostnim številom študentskih stanovanj in odsotnostjo kooperativnega sektorja. Nakup stanovanja/hiše je običajno možen le ob finančni podpori širše družine.

Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2011 je 81% prebivalcev Slovenije živelo v lastniških stanovanjih, tj. v stanovanjih, ki so bila last vsaj enega člana gospodinjstva v takem stanovanju (Dolenc et al. 2013: 44). To pomembno zmanjšuje stanovanjski problem v Sloveniji.

Toda primanjkuje socialnih stanovanj.³¹ Isto velja za neprofitna stanovanja, pri katerih je lahko subvencija stanarine do 80%. Zaradi tega je Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona (2008) razširil pravico do subvencije tudi na tiste, ki stanovanje najemajo po tržnic cenah, a so dali vlogo za neprofitno stanovanje, če izpolnjujejo dohodkovni in premoženjski pogoj za prejemanje subvencije stanarine za neprofitno stanovanje. Varuhinja človekovih pravic (VČP 2011) opozarja na neustreznost dohodkovnega cenusa, ki bi ga bilo treba zvišati, da bi več ljudem omogočili dostop do subvencije.

Zakon za uravnoteženje javnih financ (2012) je odpravil nacionalno shemo stanovanjskega varčevanja³² in subvencije za mlade družine, ki prvič rešujejo svoje stanovanjsko vprašanje. To bo zelo verjetno zmanjšalo ali upočasnilo reševanje stanovanjskega vprašanja mladih družin, čeprav minister za infrastrukturo in prostor meni, da sta oba programa veliko stala, a nista imela pravega učinka. V prihodnje želi vlada dostopnost stanovanj povečati s širitvijo najemnega fonda in s subvencioniranjem tistih, ki imajo nižje dohodke (Križnik 2012).

V Nacionalnem reformnem programu 2012-2013 je zapisana zaveza, da se bo izboljšalo bivalne razmere Romov. Vlada bo »obstoječe spodbude občinam za odkup zemljišč in osnovno komunalno oskrbo romskih naselij nadgradila in povezala s spodbudami za hitrejšo prostorsko urejanje romskih naselij. S tem bo pospešena legalizacija romskih naselij, ki je pogoj za ureditev bivalnih razmer« (VRS 2012: 19).

3.4. Alternativna nega

Rejništvo ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Število rejniških družin vseeno ne zadovoljuje povpraševanja po tej obliki alternativne vzgoje in varstva. Zato je v Nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva... 2013) zapisan cilj, da se bo zagotovilo zadostno število rejniških družin in mest v teh družinah ter da se bo spodbujalo nove modele skupnostne skrbi.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (2012) je bil sprejet z namenom, da bi izboljšali ocenjevanje in spremljanje namestitve rejencev (ZN 2013: 12). Toda Komisija ZN za pravice otrok opozarja na omejeno možnost odločanja rejnikov o vprašanjih, ki zadevajo vsakodnevno življenje otrok, in prikrajšanost za socialno-ekonomske pravice, kot so znižanje dohodnine in odsotnost z dela zaradi nege bolnega otroka (ZN 2013: 12).

---

³¹ Na žalost je zelo malo podatkov in poročil o razvoju socialnega stanovanjskega sklada v Sloveniji. Povpraševanje po socialnih stanovanjih se izkaže in je vidno le ob javnih razpisih za dodelitev socialnih stanovanj. Zato tudi ni celovitih podatkov za vse lokalne skupnosti v Sloveniji (Mandič 2010).

³² Na ta način se je spodbujajo dolgoročno stanovanjsko varčevanje, povečanje mase ugodnih dolgoročnih stanovanjskih posojil in subvencioniranje mladih družin, ki so prvič reševale svoje stanovanjsko vprašanje.

Iz 3. poglavja je jasno razvidno, da Slovenija v veliki meri izpolnjuje Priporočila Evropske komisije glede vlaganj v otroke (EK 2013: 6-9). Področja, kjer so izboljšave politik najbolj nujne, so naslednja:

1. precejšnje izboljšanje dostopa do ustreznih socialnih stanovanj za družine z otroki;
2. precejšnje povečanje deleža romskih otrok, ki obiskujejo programe predšolske vzgoje; in
3. doseganje univerzalne pokritosti otrok z zdravstvenim zavarovanjem.

4. Pozornost, ki se v evropskem semestru namenja revščini in socialni izključenosti otrok

V Nacionalnih reformnih programih 2012-2013 (VRS 2012) in 2013-2014 (VRS 2013) se revščine otrok ne omenja. Ti dokumenti vsebujejo varčevalne ukrepe, katerih cilj ni doseganje nacionalnega cilja na področje revščine in socialne vključenosti do leta 2020, temveč bodo imeli nasproten/neugoden učinek na socialno vključenost. Verjetno bodo imeli za posledico višjo stopnjo revščine in socialne izključenosti otrok.

Najverjetnejši razlog za to, da se v nacionalnih reformnih programih ne omenja revščine in socialne izključenosti otrok, so razmeroma zadovoljujoči kazalniki - vse do zadnjih, ki so na voljo. Tveganje revščine je bilo za otroke razmeroma nizko v primerjavi s tveganjem tako celotnega prebivalstva kot tudi otrok v drugih evropskih državah. Nedavna sprememba položaja otrok terja, da se vprašanje revščine otrok vključi v naslednji Nacionalni reformni program v širšem kontekstu prizadevanj za zmanjševanje revščine in socialne izključenosti, kot to priporoča Evropska komisija (EK 2013: 11). Poleg tega Slovenija še ni v celoti izrabila orodij iz Strategije Evropa 2020 in odprte metode koordinacije na socialnem področju za namen izboljšanja spremljanja in ocenjevanja politik, ki zadevajo revščino in blaginjo otrok.

5. Uporaba relevantnih finančnih instrumentov EU

Najpomembnejši projekt na področju izobraževanja Romov, ki ga sofinancira Evropski socialni sklad, se osredotoča na vključevanje romskih pomočnikov v osnovne šole. Ti pomočniki so neke vrste most med šolo na eni strani ter romskimi učenci in njihovimi starši na drugi. S ciljem izboljšanja kakovosti učenja nudijo romski pomočniki romskim učencem in dijakom pomoč pri učenju ter jih motivirajo k obiskovanju pouka in s tem zmanjšujejo osip (MDDSZEM 2013). V obdobju 2012-2014 je Evropski socialni sklad sofinanciral projekt »Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje II«, v okviru katerega so v šolah zaposlili romske pomočnike (MDDSZ 2013b).

Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim od leta 2006 namenja hrano in denarna sredstva najbolj ogroženim v Sloveniji (Začetek... 2013). Vrednost dobrin in denarnih sredstev je leta 2010 znašala 2,62 milijona evrov (VRS 2009), 2,44 milijona evrov leta 2011, 2,53 milijona evrov leta 2012 (MKO 2012a) in 2,59 milijona evrov leta 2013 (EK 2012). Leta 2013 bo okrog 2,4 milijona evrov namenjenih za dobavo proizvodov na trgu, medtem ko bo preostalih okrog 0,2 milijona porabljenih za plačilo transportnih, skladiščnih in administrativnih stroškov (MKO 2012b). Več kot 300 tisoč oseb bo prejelo moko, mleko, riž, olje, testenine in zdrob (MKO 2012b), skupno 4,25 tisoč ton hrane (Začetek... 2013). V maloprodaji bi ta hrana stala približno 6,7 milijona evrov (24ur.com). Hrana se distribuira v sodelovanju s humanitarnimi organizacijami (Rdeči križ Slovenije in Slovenska Karitas). To je skupni projekt Ministrstva za kmetijstvo in okolje ter Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MKO 2012a).

Ciljne skupine so: prejemniki denarne socialne pomoči; posamezniki ali družine, za katere Rdeči križ Slovenije, Slovenska Karitas ali centri za socialno delo ocenijo, da potrebujejo pomoč; zaposleni, ki dalj časa niso prejeli plače, npr. »stečajniki«; brezposelni, ki so zaključili z javnimi deli in niso upravičeni niti do nadomestila za primer brezposelnosti niti do denarne socialne pomoči; posamezniki ali družine, ki se nenadoma znajdejo v težkih življenjskih, materialnih in socialnih okoliščinah, na katere ne morejo vplivati in zaradi katerih imajo dodatne stroške; posamezniki ali družine prizadete zaradi naravnih ali drugih nesreč; posamezniki brez statusa, stalnega prebivališča ter tujci in izbrisani; posamezniki, ki se jim nudi pomoč v zavetiščih, zatočiščih, sprejemališčih, javnih kuhinjah, materinskih in prehodnih domovih in podobnih socialnih institucijah ter posamezniki odvisniki; udeleženci taborov, zdraviliških letovanj, preventivnih taborov in delavnic za otroke in mladino; in brezdomci (MKO 2012a: 4-5).

Evropski ukrep povračil za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov šolskim ustanovam se v Sloveniji izvaja od šolskega leta 2004/2005. Cilji tega ukrepa so: spodbujanje uravnotežene in zdrave prehrane z namenom preprečevanje odvečne teže in kroničnih bolezni; sprememba prehranskih navad otrok in povečanje uživanja mleka in nekaterih mlečnih izdelkov iz kravjega mleka; in zagotavljanje mleka in mlečnih izdelkov po nižjih cenah. Ciljna skupina so otroci in mladina v vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah.

Toda pri izvajanju se pojavlja resna ovira: administrativni stroški izvajanja ukrepa (dodatno delo) in odgovornost močno presega koristi v obliki nižjih stroškov šolskih obrokov (OŠ Gradec 2013; MKGP 2010). Z namenom znižati administrativne stroške za šole se je s spremembo zakonodaje dovolilo tudi mlekarnam in organizacijam, ki predstavljajo več vrtcev ali šol, da zaprosijo za evropsko sofinanciranje. Nadaljnja ovira za sodelovanje šol v tem ukrepu je omejitev namenov, za katere je dovoljeno v šolskih obrokih uporabiti sofinancirano mleko in mlečne izdelke (OŠ Gradec 2013).

Zato je bilo v polovici let, odkar se ukrep izvaja, vanj vključena samo (po) ena šola in šole so letno prejele razmeroma majhne zneske (tabela 1). V zadnjih letih so ta sredstva na otroka znašala približno en evro mesečno³³ ali približno 5 centov na dan (MKGP 2010). Pomoč se namreč dodeli za največ 0,25 l mleka ali njegovega ekvivalenta (3 dag sira ali 8 dag skute) dnevno na otroka.

Tabela 1: Izvajanje ukrepa povračil za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov v Sloveniji

Šolsko leto	Skupna sredstva (EUR)	Število šol
2004/2005	73,70	1
2005/2006	3.146,40	7
2006/2007	2.542,70	2
2007/2008	2.732,00	2
2008/2009	1.903,10	1
2009/2010	2.007,10	1
2010/2011	1.009,76	1
2011/2012	6.449,70	9

Vir: Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (neformalna informacija).

Evropski ukrep razdeljevanja sadja in zelenjave v šolah je bil v Sloveniji uveden v šolskem letu 2009/2010, tj. že na samem začetku njegovega izvajanja v EU. Usmerjen je v pridobivanje zdravih prehranskih navad skozi spodbujanje uživanja sadja in zelenjave, izvaja pa se skozi subvencioniranje razdeljevanja brezplačnega sadja in zelenjave v šolah. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je nosilec aktivnosti in koordinator. Slovenske prioritete so: decentralizacija dobave sadja in zelenjave, uveljavljanje lokalnih dobaviteljev ter poudarek na nabavi organsko pridelanega in sezonskega sadja in zelenjave (tudi zato, da se minimizirajo transportni stroški, varuje okolje in usklajuje spremljajoče ukrepe z lokalnimi kmeti). Pomemben dejavnik, ki prispeva k neproblematični izvedbi ukrepa razdeljevanja sadja v slovenskih šolah je dobro organizirana šolska prehrana, ki dnevno vsebuje sadje in zelenjavo (Lesnik et al. 2011; MKGP 2009).

Ciljno prebivalstvo so učenci osnovnih šol (starost 6-16 let). V ukrep so vključeni vsi oddelki posamezne šole. Pogostost razdeljevanja je v glavnem enkrat do dvakrat na teden, večinoma med jutranjim odmorom ob 9. uri, in skozi vse šolsko leto. Alternativno je sadje na voljo tekom celega šolskega dneva ali pa se ga dostavlja enkrat tedensko med razredno uro (MKGP 2011b). Povprečna zaužita količina na otroka je določena na podlagi nacionalnih Smernic zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah.³⁴ Porcije so določene glede na starost otrok in vrsto sadja in zelenjave: v šolskem letu 2012/2013 so v povprečju znašale 130-140 g na otroka. Skupna razdeljena količina je bila v šolskem letu 2012/2013 okrog 500 ton, od česar naj bi bilo 99% svežega in 1% konzerviranega sadja oz. zelenjave. Prednost se daje izdelkom višje kakovosti (organska ali integrirana pridelava). Druge relevantne informacije so v tabeli 2.

³³ Po enem drugem izračunu bi starši prihranili samo 0,30 EUR na mesec (OŠ Gradec 2013).

³⁴ Glej:

http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_09/Smernice_zdrave_ga_prehranjevanja.pdf.

Tabela 2: Izvajanje ukrepa razdeljevanja sadja v šolah v Sloveniji

	Šolsko leto			
	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013 (načrt)
Skupaj sredstva (EUR)	600.562	593.526	756.600	824.300
Skupaj sredstva brez spremljajočih ukrepov (EUR)	585.562	578.526	741.600	809.300 ³⁵
- Sredstva EU (75%) (EUR)	439.168	422.642	556.22	606.975
Sodelujoče osnovne šole	345	277	343	376
Sodelujoči učenci	124.388	103.154	120.600	132.000
Odstotek od vseh	75%	63%	75%	83%
Pomoč na otroka letno (EUR)	4,83	5,75	6,27	6,24

Vir: MKGP 2011b.

Neodvisna evalvacija uvedbe evropskega ukrepa razdeljevanja sadja in zelenjave v slovenskih šolah, izvedena v šolskem letu 2010/2011, je dala pozitivno mnenje (Lesnik et al. 2011). Dve tretjini šol je poročalo, da so v celoti dosegle svoje načrtovane cilje. Šole so navedle širok nabor spremljajočih izobraževalnih aktivnosti, v katere so bili vključeni učenci, učitelji, starši in dobavitelji. Primerjajoč situacijo na začetku in koncu šolskega leta so neodvisni ocenjevalci ugotovili pomembna izboljšanja v stališčih glede uživanja sadja, poznavanju zdravih prehranskih navad ter pogostosti uživanja sadja, še ugodnejše pa so bile spremembe v zvezi z uživanjem zelenjave. Zaključili so, da šolsko okolje, kjer se izvaja ukrep razdeljevanja sadja in zelenjave, lahko pomembno vpliva na količino zaužite zelenjave, če jo sistematično ponuja (Lesnik et al. 2011: 28). Še zlasti neustrezen odnos do uživanja sadja in zelenjave, redko uživanje sadja in zelenjave ter pomanjkljivo znanje o zdravi prehrani so ugotovili pri fantih, mlajših učencih in otroki iz bolj socialno-ekonomsko prikrajšanih družin. Toda te skupine so se hkrati izkazale za najbolj dovzetne za spremembo stališč in ravnanja, kar je pozitiven, čeravno zaenkrat kratkotrajen učinek ukrepa razdeljevanja sadja in zelenjave. V evalvaciji navajajo tudi merljiv pozitiven učinek glede količine zaužitega sadja in zelenjave. Evalvatorji so predlagali: povečanje nakupa od lokalnih dobaviteljev; povečanje raznolikosti ponudbe, predvsem zelenjave in organsko pridelanega sadja in zelenjave; iskanje alternativnih učinkovitih načinov distribucije; spremljajoče aktivnosti, ki bi vplivale še zlasti na ranljive skupine itd. (Lesnik et al. 2011: 29).

Prioritetni nameni uporabe Strukturnih skladov v prihajajočem programskem obdobju s ciljem povečanja blaginje otrok so:

³⁵ Od skupno 809.300 EUR bo največ 800.000 EUR porabljeno za povračilo stroškov sadja in zelenjave, največ 4.300 EUR za povračilo stroškov evalvacije ukrepa ter največ 5.000 EUR za povračilo stroškov komuniciranja (domača stran) (MKGP 2011a).

-
- financiranje romskih pomočnikov v vrtcih in šolah, ker se je to izkazalo za velik uspeh z merljivimi pozitivnimi rezultati;
  - Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim, ker ukrep dosega tiste, ki najbolj potrebujejo pomoč v hrani;
  - evropski ukrep razdeljevanja sadja in zelenjave v slovenskih šolah, zaradi dokazanega pomembnega izboljšanja stališč do uživanja sadja in zelenjave, poznavanja zdravih prehranskih navad in pogostosti uživanja sadja in zelenjave.

Literatura in viri

AI (2006). *False starts: The exclusion of Romani children from primary education in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Slovenia*. London: Amnesty International, november 2006. Dostopno na: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR05/002/2006/en/de46d8ad-d3e1-11dd-8743-d305bea2b2c7/eur050022006en.pdf> (9. julij 2013).

Chzhen, Yekaterina, in Jonathan Bradshaw (2012). Lone parents, poverty and policy in the European Union. *Journal of European Social Policy*, 22(5): 487-506.

Čelebič, Tanja (2012). Predšolska raven izobraževanja v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU. *Zbirka Delovni zvezki UMAR*, let. XXI, Delovni zvezek št. 4/2012. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2012/dz04-12.pdf (1. junij 2012).

Dolenc, Danilo, Ema Miklič, Barica Razpotnik, Darja Šter, in Tina Žnidaršič (2013). *Ljudje, družine, stanovanja: registrski popis 2011*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/doc/pub/Ljudje_druzine_stanovanja.pdf (23. avgust 2013).

Dremelj, Polona, Simona Smolej, Ružica Boškić, Tamara Narat, Liljana Rihter, Nadja Kovač, in Barbara Kobal Tomc (2013). *Ocena učinkov izvajanja nove socialne zakonodaje*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/social_a/ocena_ucinkov_soc_zakonodaja_irssv_2013.pdf (23. april 2014)

Edmonds, Eric V. (2005). Targeting child benefits in a transition economy. *The Economics of Transition*, 13(1): 187-210.

EK (2010b). *Roma in Europe: The Implementation of European Union Instruments and Policies for Roma Inclusion - Progress Report 2008-2010*. Commission Staff Working Document. Bruselj: Evropska komisija, 7. april 2010. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=518> (28. februarja 2011).

EUMC (2006). *Roma and Travellers in Public Education; An overview of the situation in the EU Member States*. Dunaj: European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Dostopno na: http://fra.europa.eu/fraWebsite/roma/pub_tr_romaeducation_en.htm (1. junij 2011).

Kanjuo Mrčela, Aleksandra, in Nevenka Černigoj Sadar (ur.) (2007). *Delo in družina - s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Kump, Nataša, in Nada Stropnik (2009). *Reducing and preventing child poverty and social exclusion in Slovenia - Lessons learned from transition countries*. Poročilo za UNICEF. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Latimier, Camille, in Jan Šiška (2011). *Children's rights for all! Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child for children with intellectual disabilities*. Bruselj: Inclusion Europe. Dostopno na: http://www.eurochild.org/fileadmin/ThematicPriorities/CIAC/Eurochild/Childrens_Rights_for_All.pdf (7. junij 2013).

Lük, Albina Neca, Mateja Brejc, in Tatjana Vonta (2005). *Integration of Roma Children into Mainstream Education in Slovenia: Annual research and evaluation report, Slovenia, 2005*. Ljubljana: Roma Education Initiative. Dostopno na:

<http://www.osi.hu/esp/rei/Documents/Slovenia%20REI%20Evaluation%20report%202005%20Final.pdf> (28. februar 2011).

Mandič, Srna (2010). The Impact of the Economic and Financial Crisis on Social Housing. Rokopis.

MDDSZ (2012). Pregled izvajanja nove socialne zakonodaje. Predstavitev na Ekonomsko-socialnem svetu 12. oktobra 2012. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Rakar, Tatjana, Nada Stropnik, Ružica Boškić, Polona Dremelj, Mateja Nagode, in Nadja Kovač (2010). *Raziskava o vplivih veljavnih ukrepov družinske politike na odločanje za otroke*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Dostopno na: <http://www.irssv.si/publikacije/leto-2010/index.html> (28. februar 2012).

Renner, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj, in Živa Humer (2005). *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Stropnik, Nada (2005). *Stališča prebivalstva kot odraz novih trendov v starševstvu in podlaga za preoblikovanje družinske politike v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.

Stropnik, Nada (2010a). *Policy overview and policy impact analysis - A case study: Slovenia*. V: *Child poverty and child well-being in the European Union. Volume IV: Country case studies*. Report prepared for the DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities (Unit E.2) of the European Commission. Budimpešta: TÁRKI. Dostopno na: http://www.tarki.hu/en/research/childpoverty/case_studies/childpoverty_slovenia.pdf (15. november 2011).

Stropnik, Nada (2010b). How Can Corporate Social Responsibility Contribute to Gender Equality and Work-Life Balance: Example of the "Family-Friendly Enterprise" Certificate in Slovenia. *Naše gospodarstvo*, 56 (5-6): 11-20.

Stropnik, Nada (2011a). Flexible Working and Gender Equality: The Case of Slovenia. Comments paper, Exchange of good practices on gender equality, "New forms of work", Hag, 24.-25. oktober 2011. Dostopno na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/exchange_of_good_practice_nl/si_comments_paper_nl_2011_en.pdf (9. julij 2013).

Stropnik, Nada (2011b). Improving the efficiency of social protection. Peer Review: *Improving the efficiency of social protection*. Lizbona, 29.-30. november 2011. Dostopno na: <http://www.peer-review-social-inclusion.eu/peer-reviews/2011/improving-the-efficiency-of-social-protection> (23. april 2012).

Stropnik, Nada, in Milivoja Šircelj (2008). Slovenia: Generous family policy without evidence of any fertility impact. V: T. Frejka, T. Sobotka, J. M. Hoem in L. Toulemon (ur.), *Childbearing Trends and Policies in Europe*. Demographic Research, vol. 19, Special Collection 7, str. 1019-58. Dostopno na: www.demographic-research.org/volumes/vol19/26/19-26.pdf (9. julij 2013).

TI. KR. (2012). Študenti povabljeni na torkov ESS. *Delo*, 13. oktober 2012, str. 3.

VČP (2011). *Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2010*. Ljubljana: Varuh človekovih pravic. Dostopno na: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP10.pdf (29. junij 2012).

VRS (2010). *Poročilo o položaju romske skupnosti v Sloveniji*. Dostopno na: http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/SOJ/word/7-10-POROCILO_o_položaju_romske_skupnosti_v_RS.pdf (9. julija 2013).

Zabukovec, Mojca: V brezplačni ambulanti vse več espejevcev. *Delo*, 30. maj 2013, str. 10.

Žagar, M., M. Komac, M. Medvešek, in R. Bešter (2006). *The Aspect of Culture in the Social Inclusion of Ethnic Minorities. Evaluation of the Impact of Inclusion Policies under the Open Method of Co-ordination in the European Union: Assessing the Cultural Policies of Six Member States*. ECMI Working Paper # 32. Flensburg: European Centre for Minority Issues (ECMI). Dostopno na: http://www.google.si/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=1&ved=0CAcQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.inv.si%2FDocDir%2Fprojekti%2F2006%2FFinal%2520Report_Slovenia.doc&ei=9xkiS8j2B5jAmgPbrajVBw&usq=AFQjCNGX-OyLbzsJwaeTOQ2Kc8egdBFNQ&sig2=sdYQaw0Xuxq36aIODSGuMQ (9. julij 2013).

Zakonski in podobni akti

Akcijski program za invalide 2007-2013 (2006). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/api_07_13.pdf (25. april 2014).

MDDSZ (2008). Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2008–2010. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/npsszsv08_10.pdf (22. april 2014).

MIŠ (2004). *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje in šport. Dostopno na: http://www.mnz.gov.si/si/o_ministrstvu/manjsine/romska_skupnost/ (9. julij 2013).

MIŠ (2011). *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji (Dopolnilo k Strategiji 2004)*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje in šport. Dostopno na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/projekti/Strategija_Romi_dopolnitev_2011.pdf (9. julij 2013).

Pravilnik o določitvi olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2013 (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 102/2012. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r06/predpis_PRAV11506.html (22. avgust 2013).

Predlog Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2013). Predlog za javno razpravo. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (1. julij 2013).

Priporočilo k Posebnemu poročilu Varuha človekovih pravic Zagovornik – glas otroka (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 46/2013, 29. maj 2013.

Program za otroke in mladino 2006-2016 (2006). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/pom2006_2016_splet_241006.pdf (25. april 2014).

Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2011-2016 (predlog) (2011). Dostopno na: http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javna_razprava_2011/resolucija_dusevno_zdravje/Resolucija_dusevno_zdravje_060411.pdf (25. april 2014).

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 39/2013, 6. maj 2013.

Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005–2013 (2005). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 100/2005. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2005100&stevilka=4350> (24. april 2014).

Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013-2022 (predlog) (2013). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 17. junij 2013. Dostopno na: <http://imss.dz-rs.si/imis/39ae1eabe4f78df9ecac.pdf> (20. junij 2013).

Resolucija o temeljnih oblikovanju družinske politike v Republiki Sloveniji (1993). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 40/1993, 17. julij 1993. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199340&stevilka=1660> (1. julij 2013).

Socialni sporazum za obdobje 2007-2009 (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 93/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=82593> (24. april 2014).

Šušteršič, Janez, Matija Rojec, in Klavdija Korenika (ur.) (2005). *Strategija razvoja Slovenije*. Ljubljana: Inštitut za makroekonomske analize in razvoj. Dostopno na: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2011/SRS/srs.pdf (24. april 2014).

VRS (2012). *Nacionalni reformni program 2012-2013*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, 13. aprila 2012. Dostopno na: http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/sporocila/NRP_cistopis.pdf (9. julij 2013).

VRS (2013). *Nacionalni reformni program 2013-2014*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, maj 2013. Dostopno na: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2013/Vlada_AB/NRP10-05-2013_s_prilogami.pdf (9. julij 2013).

Zakon o delovnih razmerjih (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 21/2013. Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r00/predpis_ZAKO1420.html (9. julij 2013).

Zakon o dohodnini (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 13/2011 (uradno prečiščeno besedilo, kasneje nekajkrat spremenjeno). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=102394> (25. april 2014).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 96/2012. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201296&stevilka=3693> (16. maj 2013).

Zakon o socialno varstvenih prejemkih (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 61/2010, s spremembami. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/indexSearch?search=zakon+o+socialno+varstvenih+prejemkih> (22. april 2014)

Zakon o spremembah in dopolnitvah Stanovanjskega zakona (2008). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 57/2008.

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 109/2012. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=111449#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-izvajanju-rejniške-dejavnosti-%28ZIRD-A%29> (9. julij 2013).

Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 87/2011. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201187&stevilka=3727> (9. julij 2013).

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev - predlog (2013). Osnutek za javno razpravo. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (20. avgust 2013).

Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialno varstvenih prejemkih – predlog za obravnavo (2013). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (20. avgust 2013).

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2001). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 97/2001 (spremembe in dopolnitve v št. 76/2003, 47/2006 in 10/2008).

Zakon o šolski prehrani] (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 3/2013. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=20133&stevilka=58> (14. maj 2013).

Zakon o štipendiranju (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 56/2013. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201356&stevilka=2139> (21. avgust 2013).

Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (2010). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 62/10. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/indexSearch?search=zakon+o+uveljavljanju+pravic+iz+javnih+sredstev> (22. april 2014).

Zakon o vrtcih (1996). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 100/2005 (drugo uradno prečiščeno besedilo). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2005100&stevilka=4349> (9. julija 2013), spremembe v *Uradnem listu Republike Slovenije*, št. 25/2008 in 36/2010.

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (1992). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 9/1992 (kasneje velikokrat spremenjen in dopolnjen). Dostopno na: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_ZAKO213.html (9. julij 2013).

Zakon za uravnoteženje javnih financ (2012). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 40/2012. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6388> (22. april 2014)

Spletni viri

A. R. (2012). Nekateri otroci nimajo dostopa do osnovnih zdravstvenih storitev. Planet Siol.net, 1. oktober 2012. Dostopno na: <http://www.siol.net/novice/slovenija/2012/10/tedenotroka.aspx> (1. oktober 2012).

CVŽU. Model svetovanja za Rome PISR. Maribor: Center vseživljenjskega učenja Zgornje Podravske regije. Dostopno na: <http://www.cvzu-zgornjepodravje.si/ucna-gradiva/21-andragoski-zavod-maribor/51-model-svetovanja-za-rome.html> (15. junij 2011).

EK (2010a). *Indicators for monitoring the Employment Guidelines including indicators for additional employment analysis: 2010 compendium*. Bruselj: Evropska komisija, DG Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, 20. julij 2010. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=750> (4. oktober 2011).

EK (2012). Europe approves allocations of € 500 million of Food for the Most Deprived programme for 2013. EUROPA Press Releases, IP/12/1093, 11. oktober 2012. Bruselj: Evropska komisija. Dostopno na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1093_en.htm (26. junij 2013).

EK (2013). Commission Recommendation of 20 2. 2013 - Investing in children: breaking the cycle of disadvantage. Bruselj: Evropska komisija. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:059:0005:0016:EN:PDF> (11. junij 2013).

Eurostat. Dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (3. oktober 2011, 6. junij 2013 in 28. junij 2013).

Eurostat (2013a). Almost a third of women and 5% of men having a young child worked part-time in 2011. Dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-07032013-AP/EN/3-07032013-AP-EN.PDF (5. julij 2013).

Eurostat (2013b): Employment and unemployment (Labour Force Survey). Dostopno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_lfs/data/database (5. julij 2013).

Eurydice (2009). Vlada sprejela Akcijski načrt za izvajanje programa za otroke in mladino v RS 2009 - 2010. Ljubljana: Eurydice Slovenia, 11. september 2009. Dostopno na: http://www.eurydice.si/index.php?option=com_content&view=article&id=1834&Itemid=342 (9. julij 2013).

Intihar, Stanka (2012). Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija, 2011 – začasni podatki. *Prva objava*, Demografsko socialno področje – Življenjska raven, 28. junij 2012. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4818 (24. april 2014).

IRSSV (2012). Poročilo o izvedenih nalogah IRSSV za leto 2011. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo. Dostopno na: <http://www.irssv.si/letni-program/letna-poroila/index.html> (23. avgust 2013).

Križnik, Božena (2012), Poseg države na nepremičninski trg spet aktualen. *Delo*, 16. april 2012. Dostopno na: <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel-in-denar/poseg-drzave-na-nepremicninski-trg-spet-aktualen.html> (11. junij 2012).

Lesnik, Tina, Mojca Gabrijelčič Blenkuš, Matej Gregorič, Vida Fajdiga Turk, in Tina Zupanič (2011). *School Fruit Scheme Evaluation Report for the 2010/2011 School Year*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Dostopno na: http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_summary_evaluation_report_-_2010-2011_en.pdf (26. junij 2013).

Ložar, Breda (2013). Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2012/13 – končni podatki. *Prva objava*, Demografsko socialno področje, Izobraževanje, 26. marec 2013. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5386 (9. julij 2013).

MDDSZ (2013a). Družinski prejemki. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/ujeljavljanje_pravic/statistika/druzinski_prejemki/ (28. junij 2013).

MDDSZ (2013b). Izvajanje aktivnosti Evropskega socialnega sklada v letu 2012. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dostopno na:

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zapovanje/ess/Letni_opomnik_ESS_2012.pdf (17. maj 2013).

MDDSZEM (2013). Delegation of Slovenia today in Geneva at the meeting of the Committee for the Rights of the Child: Address by the Head of the Delegation of the Vlada Republike Slovenije. *News*, 6 June 2013. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na: <http://www.mddsz.gov.si/en/newsroom/news/article/1939/7121/108e67a40b168918d9182a5786c4fe45/> (26. junij 2013).

MIZŠ (2012). Subvencionirani prevozi. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_srednje_in_visje_solstvo_ter_izobrazevanje_odraslih/srednjesolsko_izobrazevanje/prevozi_v_ss/ (21. avgust 2013).

MKGP (2009). Strategy for the implementation of the School Fruit Scheme in Slovenia. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Direktorat za kmetijstvo, 11. maj 2009. Dostopno na: http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_national_strategy_-_2009-2010_en.pdf (26. junij 2013).

MKGP (2010). 113. redna seja Vlade RS. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 23. december 2010. Dostopno na: http://www.arhiv.mkgp.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/12541/6441/ (26. junij 2013).

MKGP (2011a). Strategy for the Implementation of the School Fruit Scheme in Slovenia – 1 August 2012 to 31 July 2013. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dostopno na: http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_national_strategy_-_2012-2013_en.pdf (26. junij 2013).

MKGP (2011b). Annex IV: Summary report »Strategy«. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Dostopno na: http://ec.europa.eu/agriculture/sfs/documents/si_summary_report_-_2012-2013_en.pdf (26. junij 2013).

MKO (2012a). Evropski ukrep pomoči v hrani iz intervencijskih zalog za ogrožene osebe v Uniji. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, 10. julij 2012. Dostopno na: http://www.mko.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/80/article/4/5852/ca5adb745d4f6f100831faab59206f45/ (26. junij 2013).

MKO (2012b). Slovenija bo tudi v letu 2013 razdeljevala evropsko pomoč v hrani najbolj ogroženim v Sloveniji. *Novica*, 12. oktober 2012. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Dostopno na: http://www.mko.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/browse/5/select/sporocilo_za_javnost/article/12447/6014/3ef3061d59cbfc7bcd5af6543c5e4707/?tx_ttnews%5Byear%5D=2012&tx_ttnews%5Bmonth%5D=10 (26. junij 2013).

OSI. International Comparative Data Set on Roma Education – 2008. New York: Open Society Institute. Dostopno na: http://www.romadecade.org/files/downloads/Education%20Resources/table_2008.pdf (1. junij 2011).

OŠ Gradec (2013). Zapisnik 1. seje sveta staršev OŠ Gradec v šolskem letu 2012/2013. Dostopno na: http://www.osgradec.si/attachments/article/71/ZAPISNIK%20SEJE%20SVETA%20STARSEV_05-03-2013.pdf (26. junij 2013).

Podatkovni Portal SI-STAT (2013). Demografsko socialno področje. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp> (16. maj 2013).

Stropnik, Nada (2011c). *Slovenija: Promoting Social Inclusion of Roma. A Study of National Policies*. Bruselj: Evropska komisija. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1025&langId=en&newsId=1407&moreDocuments=yes&tableName=news> (9. julij 2013).

Stropnik, Nada (2013). Slovenia. V: Peter Moss (ur.): *International Review of Leave Policies and Related Research 2013*. International Network on Leave Policies and Research, str. 240-245. Dostopno na: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Country_notes/2013/Slovenia.FINALcitation.pdf (23. avgust 2013).

Turk, Dunja (2011). Ukrepi, prijazni do družine, bodo spet sofinancirani. *Finance*, 49/2011, 11. marec 2011. Dostopno na: <http://www.finance.si/305411/Ukrepi-prijazni-do-dru%BEine-bodo-spet-sofinancirani?src=rad110311> (5. april 2011).

UVK (2009). Educational system in Slovenia Ljubljana: Urad vlade za komuniciranje. Dostopno na: http://www.ukom.gov.si/en/media_relations/background_information/education/educational_system_in_slovenia/ (22. avgust 2013).

VČP. Advocate – a child's voice. Ljubljana: Varuh človekovih pravic. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=1251&L=6> (23. avgust 2013).

VČP (2013). Otrokove pravice. Ljubljana: Varuh človekovih pravic. Dostopno na: <http://www.pravice-otrok.si/index.php?id=125> (23. avgust 2013).

VRS (2009). Bruselj sprejel program pomoči v hrani za leto 2010. Slovenija, *Novica*, 20. novembra 2009. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novica/news/bruselj-sprejel-program-pomoci-v-hrani-za-leto-2010/f55969a75056a8397a1113a354ebb994/?tx_ttnews%5Byear%5D=2009&tx_ttnews%5Bmonth%5D=11 (26. junija 2013).

Začetek razdeljevanja evropske pomoči v hrani za leto 2013. *Penzionist.info*, 22. marec 2013. Dostopno na: <http://www.penzionist.info/novice/item/238-za%C4%8Detek-razdeljevanja-evropske-pomo%C4%8Di-v-hrani-za-leto-2013> (26. junij 2013).

ZN (2013). Concluding observations on the combined third and fourth periodic reports of the Republic of Slovenia, adopted by the Committee at its sixty-third session (27 May – 14 June 2013). CRC/C/SVN/CO/3-4, 14 June 2013 (advance unedited version). Ženeva: Združeni narodi, Committee on the Rights of the Child. Dostopno na: <http://www.childrights4all.eu/> (7. junij 2013).

24ur.com (2012). Sloveniji EU namenja za 2,5 milijona evrov hrane za najbolj ogrožene. *24ur.com*, 1. julij 2012. Dostopno na: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/sloveniji-eu-namenja-za-2-5-milijona-evrov-hrana-za-najbolj-ogrozene.html> (26. junij 2013).

